

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

7 клас

Підручник для 7 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ТА ЇХ АНАЛІЗ

ДІЄСЛОВО

§ 18. Контрольна робота з теми «Дієслово»	1
§ 19. Аналіз контрольної роботи з теми «Дієслово». Корекція знань, умінь і навичок	4
§ 20. Контрольна робота з мовленнєвої теми. Складання формального есе з використанням різних дієслівних форм («Інновація, що зробила цей світ кращим», «Інновація, що полегшила моє життя», «Яких інновацій бракує українській школі?»)	6

ІНФОРМАЦІЯ

§ 27. Контрольна робота з мовленнєвої теми. Складання формального есе з використанням різних дієслівних форм	10
§ 28. Контрольна робота з мовленнєвої теми «Інформація»	13

ДІЄПРИКМЕТНИК

§ 35. Контрольна робота з теми «Дієприкметник»	16
--	----

ДІЄПРИСЛІВНИК

§ 41. Контрольна робота з теми «Дієприслівник»	19
§ 42. Аналіз контрольної роботи з мовної теми «Дієприслівник». Корекція знань, умінь і навичок	24
§ 43. Контрольна робота з мовленнєвої теми. Складання формального есе з використанням різних дієслівних форм	27

ТЕКСТ

§ 51. Контрольна робота з мовленнєвої теми. Складання формального есе з використанням різних дієслівних форм	30
§ 52. Контрольна робота з мовленнєвої теми. Текст	33
§ 53. Аналіз контрольної роботи з мовленнєвої теми. Текст	38

ПРИСЛІВНИК

§ 61. Контрольна робота з мовленнєвої теми. Складання формального есе з використанням прислівників	39
§ 62. Контрольна робота з теми «Прислівник»	42
§ 63. Аналіз контрольної роботи з теми «Прислівник»	46

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

§ 92. Контрольна робота з теми «Службові частини мови та вигук»	48
§ 93. Аналіз контрольної роботи з теми «Службові частини мови та вигук»	52

СПІЛКУВАННЯ

§ 103. Контрольна робота	54
§ 104. Аналіз контрольної роботи	57

§ 18. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З ТЕМИ «ДІЄСЛОВО»

ВАРІАНТ 1

- До дієслівних форм належать усі слова в рядку*
 - сказав би, буду вчитися, мрію
 - опале, котити, народження
 - тримаючи, світанок, вказано
 - озброєння, уміло, шити
- Усі дієслова належать до особових форм у рядку*
 - буду сіяти, піший, сидячи
 - читанка, підносити, радів би
 - буду міркувати, малюю, заснуло б
 - співай, поновлений, планувати
- Усі дієслова мають форму минулого часу доконаного виду в рядку*
 - гортаю, набув би, сказано
 - приголублю, любити, віддаймо
 - скосив, зрозуміла, змайструвало
 - наколоти, тягти, розкидав
- Усі дієслова належать до I дієвідміни в рядку*
 - зважати, поїхати, згадати
 - дирчати, оцінювати, хотіти
 - зрозумів, бродити, згадати
 - дихати, чистимо, вариш
- Синтаксичну роль будь-якого члена речення виконує*
 - дієприкметник
 - неозначена форма дієслова
 - особове дієслово
 - дієприслівник
- Букву **И** треба писати в особових закінченнях усіх дієслів рядка*
 - буду..ш, твор..ш, печ..ш
 - відвіда..ш, біж..ш, кресл..ш
 - леж..ш, див..шся, говор..ш
 - малю..ш, обіда..ш, свар..ш
- Усі дієслова недоконаного виду в рядку*
 - попросить, сміється, чув
 - голубив, тішила, читають
 - навідався, тікає, хотіла
 - відчула, летить, зважає
- Усі дієслова вжито у формі майбутнього часу в рядку*
 - заспіваю, читатимеш, люю
 - переможу, сумував, вибери
 - принесемо, буду радіти, хотіла
 - полечу, будеш вірити, відвідаєш

9. *Допущено помилку в написанні особових закінчень дієслів у рядку*
- А удариш, пишеш, закінчиш
 - Б зморешся, поборються, зажурешся
 - В зважать, прагнеш, ходить
 - Г пробачила, чують, залишать
10. *Складену форму майбутнього часу можна утворити від усіх дієслів, поданих у рядку*
- А розчісуватися, милити, викорчовувати
 - Б оббігати, надкусити, кепкувати
 - В зрозуміти, хвилюватися, смажити
 - Г приладнати, зметикувати, лякати
11. *Усі дієслова дійсного способу в рядку*
- А глянув, сфотографуймо, посміхайся
 - Б опануєш, шуміти, люблю
 - В сказав би, телефонуй, повернути б
 - Г скажімо, піднімаються, радила б
12. *У відповідни дієслова з їхніми видо-часовими формами*
1 недоконаний вид, минулий час	А розв'язувати
2 доконаний вид, минулий час	Б ремонтував
3 недоконаний вид, майбутній час	В оскаржу
4 доконаний вид, майбутній час	Г змайструвала
	Д домовлятимуся

ВАРІАНТ 2

1. *До дієслівних форм належать усі слова в рядку*
- А відповідав би, ношений, мислити
 - Б омитий, біг, знаючи
 - В неволити, неук, перечитала б
 - Г копірситися, лемент, угледів
2. *Усі дієслова належать до особових форм у рядку*
- А попросила б, стрибок, напитися
 - Б заспіваю, говорити, опалений
 - В налякає, відпочиниш, будеш вірити
 - Г доводжу, буду брати, думаючи
3. *Усі дієслова мають форму минулого часу доконаного виду в рядку*
- А зважити, поїхав би, оцінювати
 - Б схотіти, доїв би, буду ласувати
 - В залило, усвідомила, вдарив
 - Г боїться, гуляймо, вечоріє
4. *Усі дієслова належать до II дієвідміни в рядку*
- А летіти, сидіти, говориш
 - Б живеш, тягнеш, сидиш
 - В зустрічати, котимо, солиш
 - Г говориш, мочити, ласуєш

5. *Неозначена форма дієслова має граматичну ознаку, зазначену в рядку*

А вид, час, особу

В вид, час

Б вид

Г спосіб, час, особу

6. *Букву Е треба писати в особових закінченнях усіх дієслів рядка*

А працю..ш, хид..ш, принес..мо

Б мар..ш, вкаж..ш, заспіва..ш

В бер..ш, нес..ш, вийд..ш

Г зажур..шся, прагн..ш, бор..шся

7. *Усі дієслова доконаного виду в рядку*

А наздоганяє, спалахнуло, будеш вірити

Б видихнув, налякає, дізнається

В буду танцювати, вибери, сумую

Г говоріть, оцінюйте, побачити

8. *Дієслова мають форму минулого часу в рядку*

А складатимете, возить, оголосила

Б буде падати, відпочиваю, раджу

В ходжу, принесемо, читають

Г приніс, руйнував, лишила

9. *Допущено помилку в написанні особових закінчень дієслів у рядку*

А розсердишся, бродиш, уродять

Б задивешся, прагниш, схочать

В каламутиш, копирсаються, метикуєш

Г міркують, зораш, тягнеш

10. *Складену форму майбутнього часу можна утворити від усіх дієслів, поданих у рядку*

А розчиняти, зубрити, годувати

Б заволочити, знехтував, довести

В стерегти, покликати, задуматися

Г радіти, котитися, з'їсти

11. *Усі дієслова умовного способу в рядку*

А вийшов би, спонукає, запросімо

Б перемогла б, змолів би, затихло б

В зашарілася, одужуй, спізнишся

Г хилиться, стеж, орудуй

12. *У відповідні дієслова з їхніми видно-часовими формами*

1 доконаний вид, майбутній час

А фарбувати

2 недоконаний вид, майбутній час

Б досаджу

3 доконаний вид, минулий час

В милувався

4 недоконаний вид, минулий час

Г радітимемо

Д оточила

§ 19. АНАЛІЗ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ТЕМИ «ДІЄСЛОВО». КОРЕКЦІЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Якщо ваші дії зумовлюють результати, які надихають інших мріяти, дізнавати більше, робити більше і досягати більшого, то ви — взірцевий лідер.

Доллі Партон

1. Прочитай епіграф.

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Поясни, як ти розумієш вислів американської співачки Доллі Партон.
- Визнач головну думку епіграфа. Яку функцію виконують дієслова в реченні?
- Чи можна, на твою думку, цей вислів узяти собі за життєву настанову? Обґрунтуй свою думку.

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Запиши епіграф у зошит. Підкресли дієслова. Розбери за будовою слово *мріяти*, поясни його правопис.

2. Гра «Я редактор / редакторка». Усно відредагуй текст.

Як часто вам доводилося чути про когось: «Він (або вона) — природжений лідер»? Мабуть не так вже й багато людей, які володіють особливими якостями, які цілком природно виводять їх на провідні позиції.

А що саме робить цих людей такими? Які особистісні якості лідера, і чи дійсно ці якості даються комусь від природи? І якщо це так, чи означає це, що звичайна людина ніколи не зможе стати лідером? Звичайно це не так.

Якщо ви спрямовані до кар'єрного зростання і хочите добитися успіху в житті, то вам варто подумати про те, щоб розвинути в собі якості, властиві лідерів (*з інтернету*).

- Випиши з тексту дієслова. Слово **володіють** розбери як частину мови.
- Знайди й запиши речення зі вставними словами. Поясни вживання розділових знаків при вставних словах.
- Чи погоджуєшся ти із твердженнями? Свою відповідь запиши реченням, увівши вставне слово.

3. Мовленнєвий практикум. Говори правильно.

Склади зі словами *ознайомити, познайомити* речення й запиши в зошит. Визнач функцію дієслів у складених тобою реченнях.

ОЗНАЙОМИТИ — ПОЗНАЙОМИТИ

Ці слова розрізняють стилістично та за сполучуваністю з іншими словами.

Ознайомити — дати певні відомості, інформацію про що-небудь, поверхово пояснювати суть чого-небудь, наприклад: *Учитель ознайомлює зі сторінками життя і творчості письменника.*

Познайомити — налагодити знайомство між незнайомими, представити когось кому-небудь, наприклад: *Учитель познайомив учнів із відомим письменником.*

- Визнач неозначені займенники в інформації, поясни їх написання.

4. Провідмінняй подані дієслова в теперішньому часі.

Берегти, їздити, летіти, нести, вести, пекти.

5. Працюймо з графічною інформацією. Розглянь світлини, прочитай про складові успіху й лідерства. Створи інформаційне повідомлення (7–8 речень) за плакатом. Запропонуй заголовки до тексту.

Роби те, що ти любиш, у що віриш, що вважаєш справою всього життя, і тоді життя буде сповнене успіху!

Успіх = ідея + віра в неї + робота на результат.

Лідер = енергія
+ мотивація
+ творчість
+ різноманітність
+ гумор
+ відкритість
+ емоція

6. «Ти зможеш». Прочитай текст. Виконай завдання на вибір.

РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЯК РОЗВИНУТИ НАВИЧКИ ЛІДЕРСТВА

- ① Учись бути активним, тобто сміливо керуй своїм життям.
- ② Став собі цілі і розставляй пріоритети.
- ③ Будь відповідальною людиною. Відповідай за свої слова, дії, ініціативи та за спосіб життя. Люди мають розуміти, що ти надійна людина, яка не пустодзвонить.
- ④ Припини боятися нового. Виходь із зони комфорту, погоджуйся на те, чого раніше ніколи не робив /не робила, йди за своїми бажаннями та сміливо відкидай страхи.
- ⑤ Спілкуйся більше, слухай уважніше й активно будуй мережу контактів.
- ⑥ Вчись розуміти людей, думай про них і намагайся в спірних ситуаціях знаходити взаємовигідні рішення.
- ⑦ Навчайся чогось нового і не забувай пробувати це на практиці. Є варіант безкоштовних курсів з якого-небудь предмета? Погоджуйся! Ти не знаєш, коли це тобі стане в пригоді. А якщо отримані знання будеш закріплювати на практиці, то незабаром до тебе будуть звертатися за порадами.
- ⑧ І останнє: насолоджуйся тим, що робиш. Ентузіазм і мотивація мають стати твоїми найкращими друзями.
 - Визнач головну думку рекомендацій. Письмово поясни фразеологізм «кидати слова на вітер».
 - Випиши дієслова, поясни правопис.
 - Перетвори текстову інформацію в графічну, підготуй її презентацію.
 - Склади сенкан «Лідер».
 - Які твої плани на майбутнє? У якій послідовності ти їх виконуватимеш?
 - Хто з успішних людей в Україні тобі відомий? Чим він / вона прославилися? У якій галузі вони є лідерами?

§ 20. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ. СКЛАДАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ЕСЕ З ВИКОРИСТАННЯМ РІЗНИХ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ («Інновація, що зробила цей світ кращим», «Інновація, що полегшила моє життя», «Яких інновацій бракує українській школі?»)

У ХХІ столітті неграмотні не ті,
хто не вміє читати й писати, а ті,
хто не вміє навчатися.

Елвін Тоффлер

1. Робота з епіграфом.

- Прочитай уважно висловлювання. Погодься чи запереч твердження автора.
- Що властиве, на твій погляд, людині ХХ і людині ХХІ століття?
- Чому ХХІ століття називають інформаційним, глобалізаційним?
- Чому про ХХІ століття говорять як про період загострення економічних, соціальних, екологічних, демографічних, морально-етичних проблем?

2. Прочитай текст. Виконай завдання, подані після тексту.

Коли у ХХ столітті більшість людей працювали на виробництві, основними необхідними навичками були знання ринку, уміння взаємодіяти з іншими, здатність багато працювати та бути професіоналом — ефективним, старанним, чесним і справедливим.

Нині молодь також потребує цих навичок, але для того, щоб реалізуватися в інформаційну епоху, молоді люди також мають уміти критично мислити, творчо вирішувати проблеми, зрозуміло висловлювати свою думку, уміти обґрунтовувати своє бачення вирішення проблем, засвоювати мінливі технології та орієнтуватись у стрімкому інформаційному потоці.

Швидкі зміни в нашому світі вимагають від сучасників бути гнучкими, брати на себе ініціативу та бути лідерами, а також створювати щось нове та корисне (*із часопису*).

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Сформулюй тему та основну думку тексту.
- Які навички необхідно розвивати сучасній молоді? Аргументуй свою відповідь, спираючись на текст.
- Чи зможе молода людина реалізуватися в дорослому житті, якщо не відповідатиме вимогам інформаційного світу? Обґрунтуй свою позицію.

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Визнач стильову приналежність тексту. Аргументуй свою відповідь.
- Визнач тип мовлення.
- Добери до тексту заголовки.

3. Робота в парі. Робота з графічною інформацією.

Розгляньте світлини. Як інновації, представлені на світлинах, змінили життя людей? Чи завжди інновації покращують життя? Якої шкоди вони можуть завдавати?

- Працюючи в парі, доберіть по два-три аргументи, що інновації мають різні наслідки та вплив на життя людей.
- Назвіть інновації, які кардинально змінили життя людства.
- Чи може сучасна людина відмовитися від досягнень цивілізації?

4. Робота в групі. Пригадайте! Прочитайте текст, застосовуючи технологію маркування.

Обговоріть матеріал з однокласником / однокласницею.

Есе (фр. *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») — літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу й не претендує на вичерпне тлумачення.

Уперше слово «есе» використав французький філософ і письменник Мішель де Монтень. Так він назвав короткі тексти-роздуми про себе й світ.

Фахівці поділяють есе на дві групи: формальні і вільні есе.

Чим же різняться **формальні** й **вільні есе**?

Про **вільне есе**, найвірогідніше, ти часто чуєш на уроках. Учитель пропонує написати невеликий текст вільної форми, стилю, побудови, але з обов'язковою (визначеною або такою, яка простежується в тексті) наявністю твоєї авторської позиції. Ця позиція і є визначальною рисою есе.

Суть **формального есе** полягає в тому, що під час його написання авторіві / авторці доцільно дотримуватися чітко визначеної побудови. У такому есе треба чітко висловити основну думку (тезу) відразу ж на початку твору. Мета такого тексту — доказами підтвердити правильність своєї позиції і зробити відповідний висновок.

ЗВЕРНИ УВАГУ!

До тексту-есе можна поставити запитання *що я відчуваю (думаю)?* або *яке моє ставлення?*

Такий вигляд має найпростіший принцип побудови есе (іноді ти пишеш *твори-роздуми* в школі — там така сама структура): **теза (головна думка)** → **аргументи (докази)** → **висновок**.

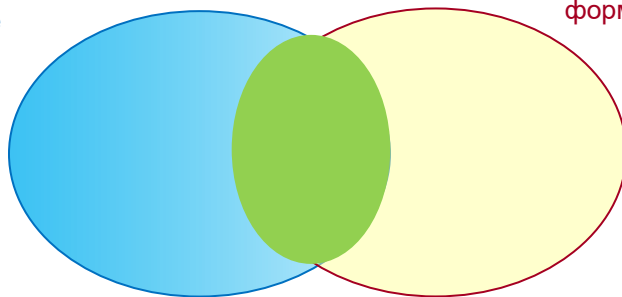

5. Робота в парі. Використовуючи інформацію вправи 4, заповніть у зошиті *Кола Вена* (Діаграма Вена).

Ознаки
вільного есе

Що спільного?

Ознаки
формального есе

6. Подарунок-лайфгак «Як написати формальне есе?». Скористайся ним.

ЯК НАПИСАТИ ФОРМАЛЬНЕ ЕСЕ?

1 крок — займи чітку позицію щодо проблеми. Сформулюй чітко одним реченням тезу. Використовуй «пастки» для залучення уваги: афоризми, прислів'я чи приказки, вірші, незвичайні факти, запитання, ідеї, смішні історії. Уникай фраз: «Це есе про...», «Я збираюся говорити про...».

2 крок — добери аргументи, два-три абзаци. Аргумент із прикладом — абзац. Виражай думки зрозуміло. Підкріплюй основні ідеї фактами, роздумами, ідеями, цитатами із різних джерел, афоризми, які привертатимуть і захоплюватимуть увагу читача.

3 крок — сформулюй висновок одним реченням. Продемонструй свою позицію щодо порушеної проблеми. Зроби узагальнення того, що доводив / доводила в основній частині. Під час написання есе скористайся порадами «Як написати твір-роздум?», які наведені наприкінці параграфа.

7. Робота в групах. Прочитайте текст. Порівняйте його зміст і побудову.

У наш час інновації є рушійною силою у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Неможливо уявити сучасний світ без уже втілених у життя та звичних для нас інновацій. Більшість учених вважає, що саме інновації стали найголовнішим рушієм для розвитку економічного і соціального життя. Інноваційна діяльність вивела людство на новий, вищий щабель розвитку.

Зазначу, що винаходи радше вдосконалюються, ніж трансформують світ. Так, літаки летять далі й швидше; зв'язок із дротового перетворився на мобільний... Але все ще з'являються такі винаходи, як, скажімо, Тривимірний друк або інтернет, які кардинально змінили наше життя.

Так було із винайденням телебачення у ХХ столітті. Вважають, що це один із значущих винаходів, який розвинувся від механічної до електронної, цифрової, розумної та тепер тривимірної версії.

Думаю, що телебачення не просто змінило світ, воно значно вплинуло на соціальне та особисте життя людей.

Інший важливий винахід — телефон. Ми не уявляємо зараз життя без мобільних телефонів і навіть не віриться, що нещодавно їх не було. Винайшов бездротовий зв'язок американець Мартін Купер. Саме він зробив перший дзвінок зі стільникового телефона в 1973 році.

Перша модель телефона Motorola була дорогою, але ідея такої комунікації сподобалася людям. Слухавка була важкою й великою, а на дисплеї не було нічого, крім набраного номера.

За якийсь час розпочався масовий випуск різних моделей, а кожне нове покоління гаджета вдосконалювалося. Нам часто видається, що найосновніші речі вже винайдено.

Проте не забуваймо, що сьогодні наш світ стрімко змінюється і, без сумніву, на людство чекають нові відкриття (за Д. Пономаренком).

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Доберіть заголовки до текстів.
- Простежте, чи є в тексті теза, аргументи, висновок.
- Визначте тему й основну думку тексту.
- Цей текст за будовою більше відповідає ознакам вільного чи формального есе? Обґрунтуйте свою позицію.

8. Виконай тестове завдання.

1. Есе від інших типів висловлення відрізняється

- А наявністю структури
- Б наявністю чіткої авторської позиції
- В формою оповіді від першої особи
- Г прозовою формою

2. Формального есе стосується твердження

- А Автор має постійно схилити читача до своєї думки.
- Б Протягом усього есе автор розповідає цікаву історію.
- В Основна мета автора — обґрунтувати свою позицію, а не переконати в ній.
- Г Найголовніше для автора — детально проаналізувати художній твір.

3. Побудова формального есе наведена в рядку

- А теза — аргумент — приклад — висновок
- Б аргументи — приклади — висновок
- В приклади — аргументи — висновок
- Г теза — аргументи — приклади — висновок

9. Пригадайте! Обговоріть подану інформацію із однокласником / однокласницею. Прочитайте текст, застосовуючи технологію маркування.

Твір-роздум — це висловлення, у якому повідомляються причини та наслідки дій, обговорюється проблема, формулюються відповідні висновки. Мета тексту — довести або заперечити якусь думку, висловити міркування щодо певного твердження.

До тексту-міркування можна поставити питання *чому це так?*

Побудова тексту-роздуму

Теза (вступ)	це твердження, проблемне питання; положення, яке вимагає доказів
Аргументи (основна частина)	це доведення (доказ), охоплює не менше 2-3 доказів думок, викладених у тезі
Висновок	це остаточне підтвердження тези

ЯК НАПИСАТИ ТВІР-РОЗДУМ?

1 крок — сформулюйте тезу, яка буде виражати твою згоду або незгоду з положенням, яке потрібно довести.

2 крок — добери аргументи, які доведуть тезу. Для цього можна використати:

- особистий досвід; досвід інших людей (за їхніми розповідями);
- факти із життя відомих людей;
- цитати із журналів, газет, словників, енциклопедій;
- приклади з художньої літератури.

Зверни увагу! Аргументи мають бути переконливими, доречними, конкретними та різноманітними.

3 крок — дай назву майбутньому твору (якщо вона не запропонована).

4 крок — склади план твору.

5 крок — подумай над мовленнєвими засобами, які потрібно використати, щоб висловлювання було послідовним, аргументованим, емоційним.

6 крок — поміркуй над висновками.

Зверни увагу!

Щоб висловлювання було послідовним, аргументованим, емоційним, використовуй мовленнєві звороти: *по-перше, по-друге, по-третє, на мою думку, по-моєму, я вважаю, я переконаний, мені хочеться зробити висновок, я передбачаю, я можу з упевненістю сказати (стверджувати), вважаю за доцільне.*

Починай висновок фразою-підсумуванням: *таким чином; отже, завершуючи роздуми про ..., ми приходимо до висновку; підводячи підсумок сказаному, хочеться ще раз нагадати про важливість проблеми ... та ін.*

Твір-роздум як жанр не передбачає остаточних висновків. Ти досліджуєш проблему. Краще, коли у висновку спонукатимеш до роздумів.

10. «Ти зможеш». Напиши формальне есе з використанням різних дієслівних форм на одну з тем:

- «Інновація, що зробила цей світ кращим»,
- «Інновація, що полегшила моє життя»,
- «Яких інновацій бракує українській школі?» (на вибір).

Під час написання есе використовуй матеріал уроків.

§ 27. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ. СКЛАДАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ЕСЕ З ВИКОРИСТАННЯМ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ

1. Гра «Так» чи «Ні».

1. Формальне есе нічим не відрізняється від вільного.
2. Формальне есе містить тезу, аргументи й висновок.
3. Теза — це думка, у правильності якої ти впевнений / упевнена.
4. Аргументи — це докази правильності твоєї тези.
5. У висновку повторюється правильність твоєї тези.
6. Частина формального есе пов'язані за змістом і граматично.

Удома бережи честь батьків,
на чужині — честь **Батьківщини**.

Українське прислів'я

2. Робота з епіграфом. Виразно прочитай прислів'я.

- Сформулюй тему й основну думку.
- З якою метою уведено повтор у прислів'я?
- Поясни правопис виділеного слова.

3. Працюймо з текстовою інформацією. Прочитай. Поміркуй, чи може ця інформація виконати роль тези (аргументу, висновку) у формальному есе. Обґрунтуй свою думку.

ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

На відміну від решти живих істот, людей не цілком задовольняє те, що може дати природа. В усі часи вони намагалися зробити своє життя зручнішим, створюючи навколо техногенне середовище. Та майже всі досягнення людства мають зворотний бік. Це легко довести.

4. Робота в групах. Об'єднайтесь у групи і визначте вигоди, які отримала людина від технічного прогресу:

- I група — «Транспорт»;
- II група — «Житло»;
- III група: «Комунікаційні технології»;
- IV група: «Побутова техніка».

- Поміркуйте, чи можуть ідеї з виступів груп учнів-дослідників виконувати роль аргументів (тези, висновку) у формальному есе.

5. Цікаво! Прочитай і поміркуй про порятунок Землі. Свої думки оформ у вигляді тези (аргументів, висновків) у змісті формального есе.

TOMORROW — «ЗАВТРА»

А відомо тобі, що між 2040 та 2100 роками людство може зникнути, якщо не змінить свого способу життя?.. І це стосується кожного з нас, зокрема і тебе, твоїх рідних, сусідів, друзів та однокласників / однокласниць.

Автори фільму *Tomorrow* — французька актриса та режисерка Мелані Лоран, активіст Кирил Діон та екіпаж однодумців — подорожують світом у пошуках відповідей і прикладів, які допоможуть урятувати нащадків від

екологічної катастрофи. Вони проїхали США, Велику Британію, Фінляндію та Індію, щоб показати людей, які змінюють світ на краще у сфері харчування, енергетики, фінансів, демократії та освіти.

Ці ідеї та приклади сценаристи втілили у фільмі *Tomorrow* («Завтра»). У стрічці є реальні приклади і конкретні рішення, які вже впроваджені у всьому світі сотнями громад.

І, можливо, цей фільм, стане для тебе початком руху за те, щоб змінити своє життя заради нашої планети.

6. Прочитай початок тексту. Поміркуй, виконай завдання.

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ

У давнину технології розвивалися надзвичайно повільно. Наприклад, з винайденням колеса люди тривалий час користувалися возами.

У ХХ ст. технічний прогрес стає стрімким. Не минуло й сто років від створення перших самохідних екіпажів (автомобілів), як людина вийшла в космос і побувала на Місяці...

A. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Уважно оглянь своє помешкання. Чи є в ньому предмети, які можна віднести до інноваційних розробок, які змінили світ?
- З'ясуй «плюси» і «мінуси» побутової техніки (наприклад, холодильника, мікрохвильової печі) для людини та довкілля.

7. Опрацюй текстову й графічну інформацію.

Небезпеки на дорогах і транспорті. Із невпинним збільшенням кількості автомобілів на дорогах щороку зростає число дорожньо-транспортних пригод.

Пожежі. Побутові пожежі найчастіше трапляються з вини людей — через необережне поводження з відкритим вогнем та електроприладами.

Ураження електричним струмом. Порушення правил користування електроприладами може призвести до ураження електричним струмом.

Хімічні опіки, отруєння. Загрозою життю і здоров'ю людини є ліки та засоби побутової хімії, якщо ними неправильно користуватися.

Аварії на промислових підприємствах. Загрожують життю і здоров'ю працівників та мешканців прилеглих територій, а також можуть спричинити забруднення довкілля.

- Поміркуй і скажи: графічна інформація містить аргументи чи контраргументи до тези, яку подано поруч із світлиною. Відповіді обґрунтуй.

8. «Ти зможеш». Виконай завдання на вибір.

1. Прочитай інформацію.

Учені вважають, що безконтрольні викиди в атмосферу продуктів згоряння вугілля, бензину, газу спричинили потепління (парниковий ефект) на Землі. Наслідок цього — перетворення степів на пустелі, танення криги на полюсах, підвищення рівня Світового океану, затоплення низовин тощо.

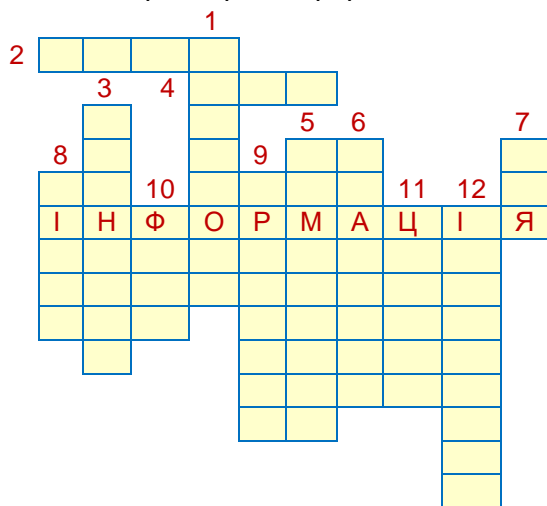
- Поміркуй, чи можеш ти змінити ситуацію? Як саме?
- Скористайся матеріалом уроку і напиши формальне есе на одну з тем: «Вплив сучасних технологій на розмаїття світу природи», «Вплив діяльності людини на довкілля».

2. Напиши есе на тему «Планета Земля — наш дім», скориставшись матеріалами уроку, а також поданим мемом «Плаче Земля».

Хай есе містить різні форми дієслова (неозначену форму, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на *-но*, *-то*)

- Що потрібно зробити людству, щоб Земля усміхалася, а не плакала?

3. Розгадай кросворд «Інформація».

За вертикаллю. **1.** Інформація, джерелом якої є твір, документ, усе написане й надруковане.

3. Остаточна думка про щось, логічний підсумок спостережень, міркувань, розгляду фактів.

5. Інформація, джерелом якої є будь-які символи: букви, цифри, знаки, світлові сигнали, сигнали жестами, покажчики приладів.

6. Інформація, джерелом якої є картина, ескіз, графіка, схема, креслення, мапа, світлина тощо.

7. Здійснення чого-небудь; робота.

8. Американський математик, творець основ *кібернетики*, а отже, і теорії інформації.

9. Доказ правильності тези, судження.

10. Новина, що містить неправдиву інформацію.

11. Дослівний уривок з тексту; джерело інформації.

12. Початкова форма дієслова.

За горизонталлю. **2.** Реальна подія, що відбулася в конкретний час або конкретному місці. **4.** Літературний жанр прозового твору невеликого обсягу, який може бути вільним, а може — формальним.

§ 28. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ «ІНФОРМАЦІЯ»

Виконай тестові завдання.

1. *Інформація — це*

- А розмова між двома особами
- Б повідомлення або відомості про яку-небудь подію, процес, чиюсь діяльність
- В виступ когось на зібранні, форумі, конференції
- Г розділ мовознавства, що вивчає словосполучення і речення

2. *Найпоширеніші джерела інформації названі в рядку*

- А книжки, теле- й радіопередачі, учителі, інші люди, глобальна мережа
- Б музеї, екскурсії, карти
- В телепередачі, радіопередачі, спілкування з людьми
- Г інтернет, соціальні мережі

3. *Тільки способи сприйняття інформація наведені в рядку*

- А слухова, нюхова
- Б візуальна, слухова, смакова, нюхова, тактильна
- В смакова, візуальна
- Г тактильна, візуальна

4. *Найповніший перелік форм представлення інформації наведено в рядку*

- А текстова, цифрова, графічна, звукова, відео, комбінована
- Б графічна, відео, світлини
- В схеми, таблиці, плакати
- Г реклама, кліпи, відео

5. *Медіаграмотність — це вміння*

- А критично сприймати, аналізувати медіаінформацію, створювати та поширювати її
- Б збирати, опрацьовувати та передавати інформацію
- В зареєструватися в соціальних мережах і коментувати дописи інших користувачів
- Г перенести чужий текст на свою сторінку в соціальних мережах чи каналах

6. *Слова, що відображають основний зміст пошуку та містяться на пошукових вебсторінках, називають*

- А пошуковими
- Б сигнальними
- В ключовими
- Г достовірними

7. *Правильна відповідь на запитання, чи можна завжди й цілком довіряти інформації, знайдений в інтернеті, подано у варіанті*

- А ні
- Б так
- В частково
- Г залежить від автора інформації

8. Вплив масмедіа на споживача інформації полягає в тому, що

А масмедіа пропонують інформацію завжди актуальну, достовірну, об'єктивну

Б масмедіа не мають впливу на глядача, слухача

В масмедіа впливають на споживачів інформації й формують громадську думку

Г споживач інформації перебуває під повним контролем масмедіа

9. Інформація про лексичне значення буде достовірною з джерел, які зазначені в рядку

А допис незнайомої людини в соціальній мережі

Б тлумачний словник української мови

В стаття на сайті відомого інтернет-видання

Г розповідь знайомої вашого знайомого з сусідньої вулиці

10. Прочитай інформацію. Виконай завдання 1–4.

1. Вікіпедія — це найбільша та найпопулярніша енциклопедія у світі. 2. Вона електронна, безкоштовна для будь-якої мети й вільна від реклами. 3. Вікіпедія містить понад 47 млн статей, написаних добровольцями 298 мовами світу. Її щодня відвідують понад 50 млн унікальних користувачів. З квітня 2017 р. Вікіпедію називають п'ятим за популярністю сайтом у світі. 4. Це спільне творіння, яке протягом останніх 17 років доповнювали й редагували мільйони людей: кожен може змінити її в будь-який час. 5. Вона стала найбільшою колекцією загальних знань в історії людства (за Є. Букетом).

1. Судження автора статті висловлені в реченнях

А 1, 5

Б 1, 2, 4

В 3, 5

Г 2, 5

2. Факти автор наводить у реченнях

А 2, 3

Б 2, 5

В 1, 3

Г 4, 5

3. У вправі представлена інформація

А графічна, текстова

Б цифрова, звукова

В текстова, цифрова

Г відео, текстова

4. Чи можна беззастережно довіряти інформації, поданій у Вікіпедії?
Твою позицію доводить речення.

А 1

Б 4

В 3

Г 5

11. У відповідни форму представлення інформації з прикладами.

<i>Форма представлення</i>	<i>Приклад</i>
1 Графічна	А людська мова, музика, різні звуки природи тощо
2 Цифрова	Б літературний твір, документ, усе написане й надруковане
3 Відеоінформація	В запахи, смаки, обійми
4 Текстова	Г документальні, художні, мультиплікаційні фільми, відеореклама
5 Звукова	Г цифри, таблиці, статистичні дані Д світлини, ілюстрації, малюнки

12. У відповідни властивість інформації з її тлумаченням.

<i>Властивості інформації</i>	<i>Тлумачення</i>
1 Цінність	А це здатність інформації об'єктивно відображати процеси та явища, що відбуваються в навколишньому світі
2 Достовірність	Б це незалежність інформації від чиеїсь думки
3 Актуальність	В це уміння відрізнити факти від суджень
4 Об'єктивність	Г це здатність інформації забезпечити необхідними умовами для досягнення поставленої мети
5 Повнота	Г це достатність інформації для розуміння й ухвалення рішення Д це здатність інформації характеризувати поточну ситуацію

§ 35. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З ТЕМИ «ДІЄПРИКМЕТНИК»

Виконай тестові завдання.

I ВАРІАНТ

1. *Дієприкметник — це*
 - А самостійна незмінна частина мови
 - Б самостійна змінна частина мови
 - В особлива форма дієслова
 - Г безособова дієслівна форма
2. *Дієприкметник змінюється за*
 - А родами, числами і відмінками
 - Б часами і дієвідмінами
 - В родами та числами
 - Г відмінками та числами
3. *Усі слова — дієприкметники в рядку*
 - А вивчений, цікавий, прочитаний
 - Б пресвітлий, перемагаючий, зарослий
 - В атакуючий, зів'ялий, вишитий
 - Г охмарений, прісний, потемнілий
4. *Дієприкметник є присудком у реченні*
 - А Причаїлись гори, заморожені красою ніколи не бачених степів.
 - Б Алфавіт — сукупність літер, розміщених у певному порядку.
 - В За столом сидить рано посивілий чоловік.
 - Г Трави давно вже скошені.
5. *Усі дієприкметники пасивного стану в рядку*
 - А сказаний, шитий, бачений
 - Б посинілий, пломеніючий, оспіваний
 - В прогнилий, пожовклий, переписаний
 - Г прочитаний, перегорнутий, позеленілий
6. *Речення, у якому є дієприкметниковий зворот, подано у варіанті*
 - А Крізь загартовані маленькі віконечка тихо дивився сірий світанок.
 - Б Коси в дівчат зелені, голови у віночку.
 - В На дверях висів великий посріблений щит.
 - Г На воді скрізь були розкидані зелені острівці, оброслі високим очеретом та лозою.
7. *Неправильно виділено дієприкметниковий зворот у реченні*
 - А Сади, омиті музикою згадок, ковтають пил міжселищних доріг.
 - Б І дихає давниною, курган огорнутий легендами.
 - В Бриніла тиша, плетена зірками.
 - Г Мені ще й досі берег сниться, залитий сонячним вогнем.
8. *Усі дієприкметники пишемо з НЕ окремо у варіанті*
 - А не/политі квіти, не/вибране поле
 - Б не/стримані почуття, не/вгамовані діти
 - В не/виправлена вчителем помилка, не/відредагований учнем твір
 - Г не/знайдений предмет, не/загнузданий кінь

9. Усі слова пишемо з двома -нн- у рядку

- А здорове..ий, письме..ий, свяще..ий
- Б прихова..ий, застеле..ий, непримире..ий
- В варе..ий, нездійсне..ий, неказан..ий
- Г просія..ий, незліче..ий, схиле..ий

10. Склади і запиши речення з дієприкметниковим зворотом після означуваного слова.

11. Виконай розбір дієприкметника як особливої форми дієслова, зніми ризку.

Яскраво горіли ніким не/перетоптані чепурні квітники.

12. Склади речення, увівши в нього дієприкметник, що пишеться з НЕ разом.

II ВАРІАНТ

Виконай тестові завдання.

1. Дієприкметник відповідає на питання

- А що роблячи? що зробивши?
- Б що робити? що зробити?
- В що робивши? що зробивши?
- Г який? яка? яке? які?

2. Усі слова — дієприкметники в рядку

- А печений, приспаний, зшитий
- Б осяяний, міцний, втомлений
- В усміхнений, задумливий, високий
- Г прочитаний, тонкий, вибілений

3. Правильно названо час дієприкметників у рядку

- А теперішній, минулий і майбутній
- Б теперішній і минулий
- В теперішній і майбутній
- Г минулий і майбутній

4. Усі дієприкметники активного стану розміщено в рядку

- А убраний, підписаний, порізаний
- Б скошений, зіпсований, пожовклий
- В темніючий, заростаючий, почорнілий
- Г забутий, зроблений, засніжений

5. Речення із дієприкметниковим зворотом у варіанті

- А Ти дав мені дари, які я хотів, такі були й мої — неміряні, налічені.
- Б Буйне серце, снами не сповите, погляд твій несло, як заповіт.
- В Буйна і німа спить за вікном незаймана зима.
- Г Там траплялась незатолочена місцина

6. Неправильно виділено дієприкметниковий зворот у реченні

- А Осяяні сонцем, гори блищать.
- Б Він сидить на невідільницькій лаві, закутий у ланцюги.
- В На березі хвилястої Десни стояло місто, оповите в сні.
- Г Піщаний вал, нагорнутий хвилями прибою, відділяв море від гущавини, створеної розлогими кущами.

7. Речення з дієприкметником у рядку

- А Ожили, наповнились веселим гомоном ліси.
- Б Затремтіли зірки посмутнілі і погасли в імлі голубій.
- В Матвій скочив у воду і потяг човен за ланцюг.
- Г На стіл подали смажене.

8. Допущено помилку в написанні НЕ з дієприкметниками в рядку

- А не вимитий, а протертий; не прив'язаний звечора
- Б не затоплений водою; неполита ділянка
- В незавершена робота; нерозкрайна паляниця
- Г яблука незірвані; червоніли не зірвані яблука

9. Усі слова, які пишуть з однією -Н-, у рядку

- А невпи..ий, непримире..ий, невблага..ий
- Б незліче..ий, нездола..ий, невдоволе..ий
- В виснаже..ий, невірноваже..ий, прихова..ий
- Г стара..ий, незадоволе..ий, нагородже..ий

10. Склади і запиши речення з дієприкметниковим зворотом після означуваного слова.

11. Виконай розбір дієприкметника як особливої форми дієслова, зніми риску.

Лежало не/зрізане, а стяте вітром дерево.

12. Склади речення, увівши в нього дієприкметник, що пишеться з НЕ разом.

§ 41. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З ТЕМИ «ДІЄПРИСЛІВНИК».

ВАРІАНТ I

- До дієприслівників належать усі слова рядка*
 - хвилюючи, умиваюся, палаючі
 - боронячи, прагнучи, сказавши
 - спати, мрійник, віривши
 - зроблено, воюючи, падаючи
- Усі дієприслівники доконаного виду в рядку*
 - перебуваючи, нехтуючи, повечерявши
 - сподіваючись, хворівши, дрижачи
 - переказавши, знайшовши, побачивши
 - неволячи, благаючи, упавши
- Усі дієприслівники пишемо з НЕ разом в рядку*
 - не/здужаючи, не/стямившись, не/хтуючи
 - не/оголосивши, не/навидячи, не/заспокоївшись
 - не/роблячи, не/волячи, не/обравши
 - не/порадивши, не /прочитавши, не/кажучи
- Дієприслівники недоконаного виду утворюють за допомогою суфіксів*
 - учи, -ючи
 - ючи, -вши
 - ши, -учи
 - ячи, -ши
- Дієприслівники утворюють лише одним способом —*
 - префіксальним
 - суфіксально-префіксальним
 - складанням основ
 - суфіксальним
- Правильно відображено творення дієприслівника недоконаного виду в рядку*
 - граючи ← грати
 - граючи ← грав
 - граючи ← грають
 - граючи ← гратиму
- Правильне твердження*
 - Дієприслівник — це особлива незмінювана форма дієслова, що означає додаткову дію або стан і має граматичні ознаки дієслова та прислівника.
 - Дієприслівник — це форма дієслова, що має граматичні ознаки дієслова та прислівника.
 - Дієприслівник — це особлива незмінювана форма дієслова.
 - Дієприслівник — це форма дієслова, що означає додаткову дію і має граматичні ознаки дієслова та прийменника.

8. Усі слова є дієприслівниками, у рядку
- А думаючий, прочитаю, пити, люблю
 - Б говорив би, визначений розуміючи, лле
 - В спостерігаючи, бажаючи, люблячі, вірячи
 - Г голублячи, підростаючи, визначивши, б'є
 - Г забувши, знаючи, благавши, ніяковіючи
9. Граматичними ознаками, властивими дієприслівнику, є
- А Вид, може мати залежні слова, роль означення
 - Б Вид, може мати залежні слова, незмінність, роль обставини
 - В Вид, спосіб, може мати залежні слова, незмінність, роль присудка
 - Г Вид, спосіб, час, відмінок, роль означення
 - Г Час, вид, дієприслівниковий зворот, додаток
10. Синтаксична роль дієприслівника, ужитого в реченні
Весною каштан цвів білим цвітом, піднявши до сонця свої свічки.
- А обставина
 - Б означення
 - В підмет
 - Г присудок
 - Г додаток
11. Дієприслівниковий зворот (розділові знаки вилучено) входить до складу речення
- А А чоловік радіє в душі дивлячись як люди смакують його водою.
 - Б Брат нахилившись із відра зачерпнув келишок кришталевої води.
 - В І радіє дівча здригаючись сонцю ясному і вітру шквальному.
 - Г Подумавши звертаю знову на свій шлях-доріжку.
 - Г Берези й клени стоять зеленим колихаючи гіллям.
12. Одиничний дієприслівник не виділяють комами (розділові знаки вилучено) у реченні
- А Раділи люди ідучи.
 - Б У небі рокочучи летіли гелікоптери.
 - В Щохвилі йдучи співаю радіючи творимо нове.
 - Г Вийшовши командир ще якийсь час міркував про задуманий наступ.
 - Г Подумавши Дмитро таки постукав у двері й увійшов таки до хати.
13. Не потребує редагування речення
- А Переходячи через дорогу, нас налякав гучний звук автомобільного мотора
 - Б Граючи роль у шкільному спектаклі, мені аплодували однокласники.
 - В Повернувшись із прогулянки, вірш вивчився легко.
 - Г Повертаючись додому, Дмитрик зустрів свого друга.
 - Г Переглянувши експонати виставки, нами опікувалася наша вчителька.
14. Неправильно поставлені розділові знаки при дієприслівниковому звороті в реченні
- А Усе зраділо, стріваючи день і тепле сонце.
 - Б Десь за горами повільно затихаючи ще, гомонів грім.
 - В Дід, глянувши на матір, пускає посмішку в бороду й мовчить.
 - Г Відчиняючи двері, я згадала про парасольку.
 - Г Радіючи довгоочікуваній зустріч з подругою, я замовила столик в кафе.

15. Дієприслівниковий зворот фразеологічного типу є у реченні

- А Він забіг у прочинені двері класу і почав говорити не переводячи духу.
- Б І виросло жито, увібравши в себе сонце рідної землі.
- В Виглядаючи сина, мати раз по раз виходила на вулицю.
- Г Мешканці, виставивши голови з віконечок, ведуть розмови.
- Г Хлопець підійшов до багаття, кидаючи оберемок хмизу.

16. У відповідні мовні поняття з відповідними прикладами (розділові знаки вилучено).

Мовне поняття	Приклад
1 Дієприслівники доконаного виду	А Мільярди перлин мерехтіли випромінюючи маленькі сонця.
2 Дієприслівники недоконаного виду	Б І я радіючи продовжила поливати квіти.
3 Речення з одиничним дієприслівником	В сказавши, написавши, зазнавши
4 Речення з дієприслівниковим зворотом	Г радіючи, малюючи, говорячи
	Г Дід сидів склавши руки

ВАРІАНТ II

1. До дієприслівників належать усі слова рядка

- А прочитав, голублячи, вітряний
- Б увібравши, додаючи, моливши
- В писаний, умитий, мотивувати
- Г навчання, ворожбит, неволячи

2. Усі дієприслівники недоконаного виду в рядку

- А нездужаючи, співаючи, закопавши
- Б наказавши, обіймаючи, соромлячись
- В одужуючи, захищаючи, бігши
- Г милуючись, порадивши, заспівавши

3. Усі дієприслівники пишемо з НЕ окремо в рядку

- А не/поспішаючи, не/виконуючи, не/радіючи
- Б не/волячи, не/соромлячись, не/вірячи
- В не/навидячи, не /сприймаючи, не/дбавши
- Г не/хтуючи, не/ оповістивши, не / доказавши

4. Дієприслівники доконаного виду творяться за допомогою суфіксів

- А -ши, -вши
- Б -ячи, -ши
- В -ючи, -вши
- Г -ши, -учи

5. Дієприслівники творяться лише одним способом
- А префіксальним
 - Б суфіксально-префіксальним
 - В складанням основ
 - Г суфіксальним
6. Правильно відображено творення дієприслівника доконаного виду в рядку
- А сказавши ← сказав
 - Б сказавши ← кажуть
 - В сказавши ← сказати
 - Г сказавши ← скажу
7. Познач правильне твердження
- А Дієприслівник означає додаткову дію або стан
 - Б Дієприслівник означає ознаку предмета за дією
 - В Дієприслівник означає дію предмета чи його стан
 - Г Дієприслівник означає ознаку дії чи ознаку іншої ознаки
8. Укажи, у якому рядку всі слова є дієприслівниками
- А малюю, збуджений, зневажаючи, вис
 - Б ведучи, радіючий, окрилений, шити
 - В помелений, атакуючи, принесений, рили
 - Г одягнувши, здобути, закидаючи, умиюся
 - Г шукаючи, перегортаючи, обрізавши, ніяковіючи
9. Яку синтаксичну роль у реченні виконує дієприслівник?
- А присудок
 - Б обставина
 - В означення чи додаток
 - Г присудок чи додаток
 - Г присудок чи обставина
10. Визнач синтаксичну роль ужитого в поданому реченні дієприслівника
Коріння, набравшись вологи з глибин землі, погнало соки стовбуром до кожної гілочки
- А обставина
 - Б додаток
 - В підмет
 - Г означення
 - Г присудок
11. Укажи речення, до складу якого входить дієприслівниковий зворот (розділові знаки вилучено)
- А Почувши школярі аж в долоні сплеснули.
 - Б Стоять на узбіччі дороги хитаючись молоденькі берези.
 - В Захлинаючись ковтала воду спрагла земля.
 - Г Пташки відлітаючи зупинялися над хатою і прощально гомоніли до діда.
 - Г Ми ще довго розмовляли усівшись на березі потічка.

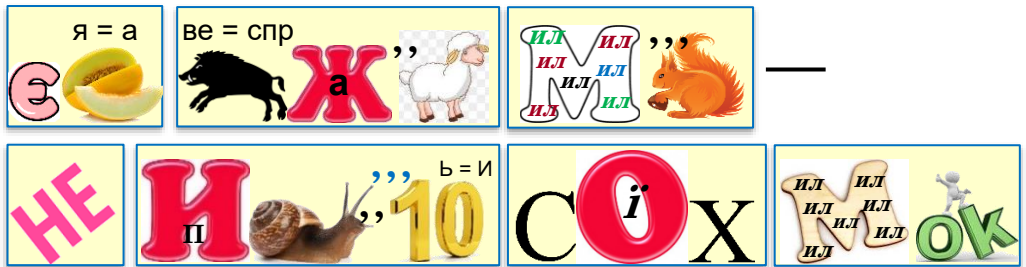
12. Познач речення, у якому одиничний дієприслівник не виділяється комами (розділові знаки вилучено)
- А Повз глядачів тихенько хлопчина пройшов пригнувшись.
 - Б Застукавши тяжкі дощові краплини почали спадати з підвіконня.
 - В Поїзд не зупиняючись мчав до пункту призначення.
 - Г Дмитро не жалкуючи сміливо підірвався із свого місця й подався до зупинки.
 - Ґ І я усміхаючись зайшла до книгарні за новими позитивними емоціями.
13. Познач речення, яке не потребує редагування
- А Піднімаючись на вершину, нас у дорозі застав дощ.
 - Б Сміливо висловлюючи свої переконання, мене підтримали друзі.
 - В Погодувавши голубів, прогулянка видалася надзвичайно приємною.
 - Г Читаючи книжку, Оленка виписала кілька цікавих висловлень.
 - Ґ Приїхавши у столицю, мене здивувала краса бульварів і скверів.
14. Познач речення, у якому неправильно поставлені розділові знаки при дієприслівниковому звороті
- А У туман загорнувшись, стрункі тополі стоять.
 - Б Степ струсивши, з себе росу засяяв жовто-зеленим вогнем.
 - В Баба, допивши ранковий чай, щодня переглядає улюблений серіал.
 - Г Відганяючи сумні думки, я планувала літню відпустку.
 - Ґ Замріявшись про вступ до університету, я прогавила консультацію.
15. Познач речення, у якому є дієприслівниковий зворот фразеологічного типу
- А Я був вимушений на урок мчати взявши ноги в руки.
 - Б Річка пливе, берег рвучи, усе далі й далі до моря.
 - В Готуючи сніданок, сестра наспівувала модну пісеньку.
 - Г Уважно слухали дітлахи казку, зацікавившись в різних позах.
 - Ґ Люди, не розуміючи нічого, переглядалися між собою.
16. У відповідні мовні поняття з відповідними прикладами (розділові знаки вилучено).
<i>Мовне поняття</i>	<i>Приклад</i>
1 Дієприслівники доконаного виду	А Відпочиваючи в літньому таборі я сумував за своїм братом.
2 Дієприслівники недоконаного виду	Б Море хвилюючись стрімко гнало на берег високу хвилю.
3 Речення з одиничним дієприслівником	В купивши, уклавши, поливши
4 Речення з дієприслівниковим зворотом	Г милуючись, радіючи, готуючи
	Ґ На благо родини він трудився не покладаючи рук

§ 42. АНАЛІЗ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ТЕМИ «ДІЄПРИСЛІВНИК»

1. Розгадай ребус. Запиши цитату Конфуція.

- Пригадай з уроків історії, хто такий Конфуцій і чому людство береже пам'ять про нього.

Якщо ви сказали не подумавши,
означає, що ви сказали те,
про що думаєте.

Бернард Шоу

2. Робота з епіграфом. Прочитай цитату англійського письменника

- Як ти розумієш твердження Бернарда Шоу?
- Чи погоджуєшся з його думкою?
- Чого навчає нас цей афоризм?

3. Прочитай медіатекст.

ПРАВИЛА СПІЛКУВАННЯ В ІНТЕРНЕТІ

Етикет з'явився кілька століть назад, але правил поведінки в суспільстві дотримуються і зараз. Кожен знає, що потрібно поступатися старшим, говорити ввічливі слова подяки і не створювати своєю поведінкою незручності людям, які тебе оточують. Певні норми поведінки діють і в інтернеті. Ознайомся з актуальними наразі правилами віртуального спілкування.

① *Не телефонуй без попередження по відеозв'язку.*

Телефонуючи без попередження по відеозв'язку, можеш створити своєму співрозмовнику чи співрозмовниці незручну ситуацію, оскільки людина, скажімо, обідає чи відпочиває.

② *Не додавайся в друзі до малознайомих людей.*

Буває, що користувачі соцмереж, не прагнучи розширювати список друзів, діляться контентом тільки з близькими друзями або родичами. Якщо в шапці профілю в користувача зовсім мало друзів, а ваше знайомство нещодавно зав'язалося, не надсилай йому запит.

③ *Не надсилай однакові привітання цілому списку контактів.*

Ніхто не любить отримувати однакові вітальні листівки, які постійно поширюють у месенджерах. Штамповані вірші давно вже нікого не радують. Бажаєш привітати близьку людину зі святом, краще напиши їй особисте привітання або зателефонуй.

④ *Не викладай без дозволу світлина за участю інших людей.*

Оприлюднюючи без узгодження фотографії, на яких, окрім тебе, є хтось ще, ти грубо порушуєш чийсь приватне життя. Найчастіше це стосується світлин вечірок, корпоративів тощо. Поширюючи світлину з іншими людьми, завжди запитуй їхнього дозволу.

⑤ *Не пліткуй онлайн.*

Пліткувати і в реальному житті неправильно, але, пліткуючи в соціальних мережах, ти ризикуєш бути викритим. Не забувай, що всі повідомлення завжди можна перенадіслати іншому співрозмовнику.

⑥ *Не проси проголосувати за близьку людину.*

Кожен батько, думаючи, що його дитина найталановитіша, часто не усвідомлює, що просити друзів, колег і знайомих проголосувати за їхнє чадо — нечесно. Надіслати покликання на конкурс з роботами всіх учасників — допустимо (за Г. Чайкою).

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Що нового дізнався / дізналася з медіатексту?
- Чи погоджуєшся з правилами поведінки в інтернеті? Яких із них ти дотримуєшся, а яких — ні? Чому?
- Додай до зазначених власні правила етикетного спілкування в соціальних мережах.

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Визнач стильову належність медіатексту. Обґрунтуй свою думку.
- Знайди в тексті речення, до складу яких входять дієприслівники чи дієприслівникові звороти. Поясни вживання розділових знаків.
- Зроби морфологічний аналіз знайдених дієприслівників.
- Перебудуй останнє речення, увівши до його складу дієприслівниковий зворот. Розстав правильно розділові знаки. Зроби синтаксичний розбір речення.

4. Орфографічний практикум. Спиши, розкриваючи дужки.

(Не)знаходяч(и, і) собі місця, (не)маюч(и, і) жодного поняття, (не)знаюч(и, і) спокою, (не)навидяч(и, і) ворогів, (не)досипаюч(и, і) ночей, (не)втручаючись у розмову, (не)спускаюч(и, і) очей, (не)дооцінююч(и, і) друзів, (не)чуюч(и, і) себе, (не)чуюч(и, і) під собою ніг (не)зводяч(и, і) очей.

- Поясни орфограми.
- Уклади таблицю «Правила написання дієприслівників».

5. Мовленнєвий практикум. Говори правильно!

Помилки в мовленні	
Неправильно ❌	Правильно ✅
як не крути	що не кажи
настояти	наполягати
приступати до роботи	братися до роботи
вклад у розробку	внесок у розробку
мається на увазі	ідеться про

- Уважно розглянь графічну інформацію. Склади з правильними варіантами речення.
- Знайди на світлині дієслова, утвори від них всі можливі форми дієприслівників. Поясни спосіб творення.

6. Ти зможеш. Виконай завдання на вибір.

1. Гра «Я редактор / редакторка». Виправ помилки в реченнях належним чином.

1. Прочитавши оповідання «Федько-халамидник» Володимира Винниченка, мене схвилювала доля головного персонажа твору. 2. Відвідавши виставку картин Олега Шупляка, з нами поспілкувався й сам художник. 3. Спостерігаючи за теплим дощем, нас зачарувала його могутність і краса. 4. Підійшовши до пам'ятника *Небесній сотні*, мене охопило трепетне хвилювання. 5. Увійшовши до супермаркету, до дітей підійшов охоронець. 6. Напившись мультивітамінного соку, він мені дуже сподобався. 7. Прочитавши книжку, мені сподобався образ головного героя.

2. Розглянь уважно світлину. Склади кілька речень так, щоб у ролі дієприслівникового звороту виступали фразеологізми. Скористайся матеріалом уроку.

- Напиши допис у соціальну мережу, у якому постав запитання віртуальним друзям: «Чому важливо дотримуватися етикетних норм спілкування в інтернеті?» Уведи в речення допису одиничні дієприслівники та дієприслівникові звороти.

3. Виконай тестові завдання

1. Дієприслівник — це

- А самостійна частина мови
- Б особлива змінна форма дієслова
- В особлива незмінна форма дієслова

2. Усі дієприслівники *недоконаного виду* в рядку

- А сидячи, лежачи, поставивши
- Б розуміючи, бажаючи, вибачившись
- В граючись, порівнюючи, змінюючись

3. Дієприслівник має ознаки таких частин мови

- А дієслова і прикметника
- Б дієслова і прийменника
- В дієслова і прислівника

4. Дієприслівник *навчаючи* утворено від дієслова

- А навчати
- Б навчають
- В навчити

5. Усі слова з *НЕ* пишемо окремо в рядку

- А не/прибігаючи, не/волячи, не/навчивши
- Б не/дооцінюючи, не/хтуючи, не/навидячи
- В не/встигаючи, не/погодившись, не/довірившись

7. Твій щоденник. Заповни щоденник.

9. Які емоції відчуваєш після уроку?

Суперово!

Сподобалося!

Складну-
вато

Нічого
не зрозуміло

Щось не
зрозуміло

Цікаво

Усе
зрозуміло

§ 43. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ. СКЛАДАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ЕСЕ З ВИКОРИСТАННЯМ РІЗНИХ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ

ПРИГАДАЙМО!

Есе (фр. *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») — літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Фахівці поділяють есе на дві великі групи: формальні і вільні есе.

Чим же відрізняються **формальні** й **вільні** есе?

Про **вільне есе**, найвірогідніше, ти часто чув на уроках ще в 5–6 класах. Тобі не раз пропонували написати невеликий текст вільної форми, стилю, побудови, але з обов'язковою (визначеною або такою, яка простежується в тексті) наявністю твоєї авторської позиції. Ця позиція і є визначальною рисою есе.

Суть **формального есе** полягає в тому, що під час його написання авторіві / авторці доцільно дотримуватися чітко визначеної побудови.

Насамперед треба **чітко висловити основну думку (тезу) одразу ж на початку твору** (①). Відтак **доказами (аргументами) підтвердити правильність своєї позиції** (②). Завершує есе **відповідним висновком** (③).

1. Робота з текстовою інформацією. Прочитай уважно твердження відомих людей про їхнє ставлення до інтернету.

1. Я не люблю машини. Я ненавиджу інтернет, ненавиджу комп'ютери. Вони заважають нам жити, вони забирають наш час. Люди занадто багато працюють за комп'ютерами, вони занадто багато говорять, замість слухати і чути один одного (за *Реєм Бредбері*).

2. Інтернет — це єдиний світ, який можна ввімкнути й вимкнути за власним бажанням... Інтернет — це єдине життя, яке ми можемо вибирати наново кожен день — за настроєм (за *Лінором Гораліком*).

3. Тут не читають книги, а переглядають текстові файли. Не цитують напам'ять улюблених поетів, а вставляють результат пошуку гугла за ключовою фразою, яку змогли запам'ятати. Замість любові в серці — записи в історії... Пластмасові почуття... (за *Марією Боболінською*).

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Чия думка тобі найбільше імпонує? Чому? Обґрунтуй свою позицію.
- Постав авторіві / авторці висловлення (на вибір) уточнювальні запитання.
- Сформулюй своє ставлення до інтернету.
- Знайди в доступних тобі джерелах інформації вислови відомих людей про ставлення до цифрового чи інформаційного простору, який заповнив наше життя.

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Перебудуй речення, замінюючи один із присудків дієприслівником чи дієприслівниковим зворотом. Досліди, як змінився вислів.

2. Робота з графічною інформацією. Проаналізуй схему. Пригадай, як потрібно писати формальне есе.

ТЕЗА. Я вважаю, на мою думку, на моє переконання, інтернет — це невід’ємна частина нашого життя. Не дарма ж кажуть, що (2–3 речення-обґрунтування позиції)

Аргумент 1. По-перше, інтернет — це джерело знань... (2–3 речення).

Аргумент 2, 3. По-друге, інтернет — це майданчик для розваг, відпочинку, спілкування (2–3 речення).

* Переконливим прикладом цього аргументу є... (приклад із життя відомих людей чи власного)
3 речення.

* Ось приклад із життя літературного персонажа, героя,

Висновок. Отже, ми живемо в цифрову епоху. Інтернет упевнено ввійшов у наше життя і став його частиною. Ми ж мусимо... (2–3 речення)

3. Робота в парі. Прочитайте висловлення учениці. Проаналізуйте його.

ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЄ ІНТЕРНЕТ В МОЄМУ ЖИТТІ?

Сьогодні кожна людина проводить кілька годин свого дня в інтернеті. Я, звичайно, не виняток. Яку роль у моєму житті відіграє всесвітня мережа?

Щодня я просиджую в інтернеті п’ять, а то й більше годин. Це дуже допомагає мені в навчанні. Наприклад, коли в мене є запитання щодо виконання домашнього завдання з якогось предмета, то я завжди за допомогою звертаюсь до пошукової системи *Google*.

Програма добре на мій запит будь-яку інформацію — від правильного написання слів аж до складної хімічної чи фізичної формули. Звичайно, дуже часто в мережі можна натрапити на неточну, а то й неправильну інформацію, оскільки є сайти, розробники яких несерйозно ставляться до якості контенту. Зважаючи на це, я перевіряю потрібні мені відомості за кількома джерелами, насамперед — за підручником. Зіставляючи, порівнюючи, я зупиняюсь на тому викладі матеріалу, який видається найточнішим і найдоречнішим.

Особливо мені подобається працювати з онлайн-словниками. Шукаєш значення одного слова, а тебе так захопить, що прочитаєш десяток. Словниковий склад нашої мови вражає: різноманітний і багатющий.

Часто заходжу на *YouTube*. Під час дистанційного навчання мене виручали відеоуроки «Всеукраїнської школи онлайн». Адже їх можна переглянути кілька разів, а вчителі пояснюють новий матеріал чітко, конкретно, лаконічно.

Уміло використовуючи можливості інтернету, я активно займаюся самоосвітою. Не завжди є можливість навчатися із репетитором. Натомість у мережі вже достатньо безплатного україномовного контенту з усіх шкільних предметів. Я хочу вивчити німецьку й англійську мови. Для цього

підписалася на *YouTube-канали*. У зручний час я переглядаю відеоуроки, конспектую навчальний матеріал, виконую тестові завдання.

Є у мене хобі — фотографія. Навчаюся майстерності, записавшись на онлайн-курс до улюбленого фотографа. Мрію, що колись зроблю світлини чудових куточків України, організую виставку, аби весь світ побачив неповторність і вишуканість нашої землі.

На завершення зауважу: саме в інтернеті я знаходжу книжки та сучасні фільми, які мені хочеться прочитати, по чи переглянути на дозвіллі. Люблю також посидіти і в соціальних мережах. Я увійшла до складу кількох мережових спільнот, які поєднали людей із спільними інтересами. Черпаю натхнення від однодумців, розширюю світогляд, із задоволенням спілкуюся на теми, які мене цікавлять.

Отже, інтернет відіграє важливу роль у моєму житті. Я навчаюся правильно використовувати його можливості з користю для себе, свого розвитку й самовдосконалення. На мій погляд, це чудово. Головне під час «зависання в онлайн» — ефективно розподіляти час, пам'ятаючи, що інтернет — це інструмент, а я його користувач (*учнівський твір, автор — блогер J. G. (Джей Джи)*).

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Дослідіть, чи відповідає зміст творчої роботи учня / учениці зазначеній у заголовку теми.
- Чи повно й доцільно розкрита тема?
- Визначте у роботу тезу. Чи достатньо вона обґрунтована, щоб зрозуміти позицію автора щодо порушеної проблеми.
- Чи вдалі, на ваш погляд, дібрані аргументи?
- Щоб ви хотіли змінити чи додати, аби впевненіше довести правильність своєї позиції?
- Чи переконливо звучить висновок? Запропонуйте інакше підбити підсумок творчої роботи.
- Зіставте учнівську роботу зі схемою «Формальне есе». Поміркуйте, чи відповідає творча робота ознакам формального есе.

4. «Ти зможеш». Виконай завдання.

1. Виконай інтерактивну вправу «Основні ознаки есе як виду висловлення», перейшовши за покликанням <https://learningapps.org/watch?v=poxw9sjb222>

2. Напиши формальне есе на одну із запропонованих тем:

- «Навіщо бути медіаграмотною людиною?»;
- «Я обираю цифрові інструменти»;
- «Чи можемо ми бути вільними від цифрового простору?».

Уведи у зміст есе вивчені форми дієслова. Для написання есе користуйся матеріалом, який опрацював на уроках.

5. Твій щоденник. Запиши в щоденник.

6. Які емоції відчуваєш після уроку?

Суперово! Сподобалося!

Складну-
вато

Нічого
не зрозуміло

Щось не
зрозуміло

Цікаво

Усе
зрозуміло

§ 51. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ, СКЛАДАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ЕСЕ З ВИКОРИСТАННЯМ РІЗНИХ ДІЕСЛІВНИХ ФОРМ

1. Розглянь орієнтовні теми для есе. Яку ти вподобав найбільше? Чому?

- «Навіщо людині вчитися?»,
- «Як планувати своє життя і все встигати?»,
- «У чому користь читання?»,
- «Як я розподіляю свій час»,
- «Що для мене означає поурочне цілевизначення?»,
- «Що не можна відкладати на потім?»

Вік живи — вік учись.

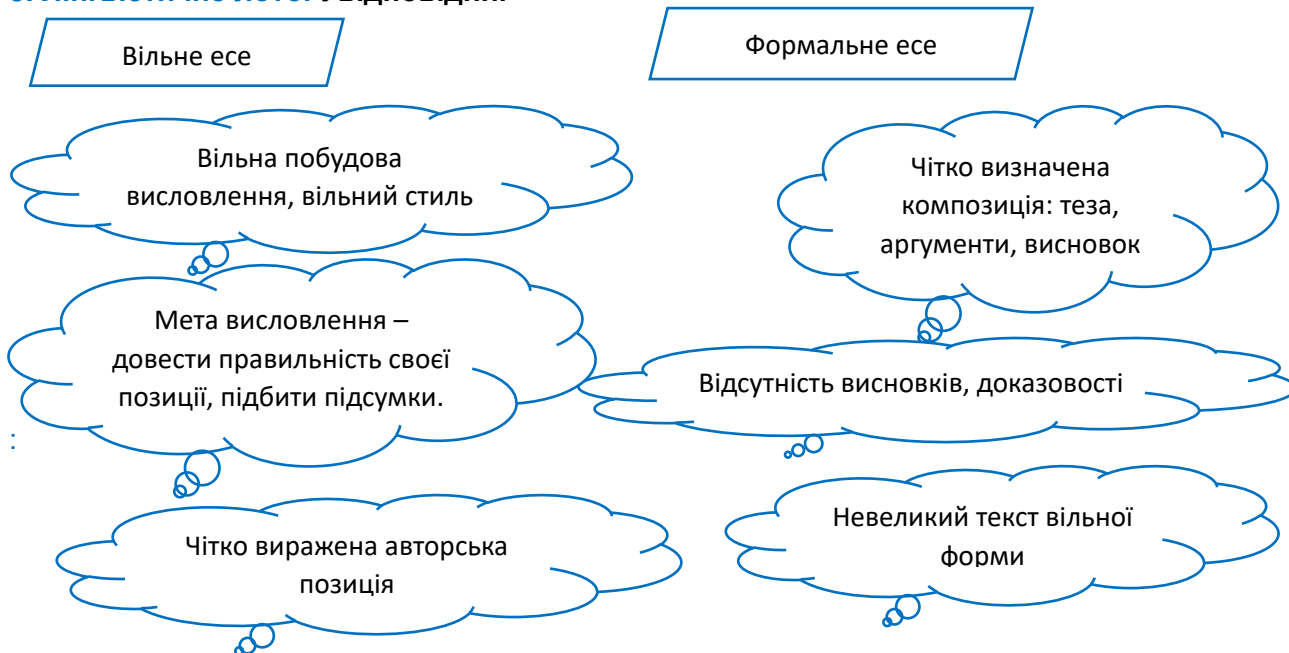
Народна мудрість

2. Робота з епіграфом.

- Прокоментуй, як ти розумієш народне прислів'я.
- Чи мудра та людина, котра вважає, що знає все на світі.
- Наведи життєві приклади, коли учень/учениця, яка зупиняється у навчанні, може залишитись позаду однолітків.
- Чи є актуальним вислів для наших днів?

3. Лінгвістичне лото. Увідповідни.

Лови підказку: запам'ятай!

ЯК НАПИСАТИ ФОРМАЛЬНЕ ЕСЕ?

1 крок — займи чітку позицію щодо проблеми. Сформулуй чітко одним реченням тезу.

Використовуй «пастки» для залучення уваги: афоризми, прислів'я чи приказки, вірші, незвичайні факти, запитання, ідеї, смішні історії. Уникай фраз: «Це есе про...», «Я збираюся говорити про...».

2 крок — добери аргументи, два-три абзаци. Аргумент із прикладом — абзац. Виражай думки зрозуміло. Підкріплюй основні ідеї фактами, роздумами, ідеями, цитатами із різних джерел, афоризми, які привертатимуть і захоплюватимуть увагу читача.

3 крок — сформулуй висновок одним реченням. Продемонструй свою позицію щодо порушеної проблеми. Зроби узагальнення того, що доводив / доводила в основній частині.

Під час написання есе скористайся порадами «Як написати твір-роздум?».

4. Прочитай текст, добираючи із дужок потрібне слово.

НЕ ВІДКЛАДАЙ НА ЗАВТРА ТЕ, ЩО МОЖНА ЗРОБИТИ СЬОГОДНІ,
або УНИКНУТИ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

Кожен з нас хоча б раз у житті відкладав на потім виконання певної справи. Напевно, найбільше це проявляється в шкільні та студентські роки, коли людина (*здобуває, набуває*) освіти. Нам здається, що для виконання завдання є ще безліч часу, а в решті-решт — виконуємо все в останню хвилину, нехтуючи якістю (*робочих, робітничих*) зусиль.

Виявляється, що це не особливість характеру людини, а психологічним захворюванням. Воно не залежить від (*освіченості, досвідченості*), і що швидше ми про нього дізнаємося, то легше будевилікуватися.

За даними психологічних досліджень, стійкий вияв цього лиха є в понад 90 % землян. Частка «хронічних» хворих становить приблизно 25 %.

Цю хворобу називають *прокрастинацією*. Це слово походить з англійської мови й означає *зволікання, відкладання, гаяння часу*.

Термін «прокрастинатор» складний для запам'ятовування, тому українські відповідники для розмовної мови ти можеш спробувати створити самотужки. А чому б і ні?

Серед наших пращурів траплялися люди, що хворіли на зволікання дій. Про це свідчать прислів'я та приказки, зокрема: «Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні».

Чи є ліки від цієї хвороби? — Звичайно, вони (*стандартні, стандартизовані*) і напрочуд (*ефектні, ефективні*). Ось деякі з них.

1. Усвідом причину виникнення бажання відкласти справу на потім.
2. Щодня виконуй те, що тобі не подобається (хоча б частково).
3. Плануй свій час.
4. Зрозумій, що саме ти відповідаєш за своє майбутнє. Адже виконана сьогодні робота наблизить тебе до заповітної мрії (*з газети «Високий замок»*).

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Чи є це висловлення текстом? Яка основна думка цього висловлення?
- Як ти розумієш прислів'я «Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні»? Як ти ставишся до людей, які не вміють раціонально розподіляти час і свої ресурси?
- Якими порадами психолога ти скористаєшся для досягнення своїх цілей?
- Сформулюй тему твору.
- Досліди, чи відповідає учнівська робота вимогам формального есе.
- Знайди в тексті тезу, аргументи й висновок.
- Чи чітко простежується авторська позиція? Чи імпонує вона тобі?
- До якого висновку підводить читача автор есе? Чи погоджуєшся ти з ним.

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Досліди, які засоби зв'язку речень у тексті використовує автор.
 - Які форми дієслова використані у есе.
5. Розглянь малюнки-комікси. Чи загрожує героєві хвороба, про яку ти дізнався з тексту попередньої вправи? Обґрунтуй свою думку.

- Склади і запиши кілька жартівливих реплік від імені героя. Введи в речення пароніми (на вибір): *гривня — гривна, досвідчений — освічений, кит — кіт, кріль — кроль, ніготь — кіготь, корисливий — корисний.*

6. «Ти зможеш». Виконай завдання на вибір.

1. Напиши формальне есе на одну із запропонованих у завданні 1 тем. Уведи у текст усі форми дієслова.
2. Поміркуй, подані прислів'я в ролі аргументів можна використати до якої із запропонованих тем.

1. За твоїми справами про тебе судять. 2. Дерево пізнається по плодам, а людина у справах. 3. Розпочату справу доводь до кінця. 4. Справа вчить і годує, а неробство чоловіка псує.

3. Розглянь графічну інформацію. Поміркуй, підказкою до якої із запропонованих тем вона може служити.

§ 52. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ. ТЕКСТ

*Найкращі тексти — ті,
про які читачі думають,
що вони могли б написати їх.*

Блез Паскаль

Виконай тестові завдання.

ВАРІАНТ I

1. Текст — це

- А основа одиниця мовлення
- Б кілька речень, поєднаних між собою
- В висловлювання, яке складається з кількох речень, має певну змістову і структурну завершеність
- Г речення, у якому розгорнутий виклад якогось змісту

2. Граматичний зв'язок між реченнями тексту простежується в усіх названих прикладах, КРІМ

- А узгодження форм часу і способу дієслів
- Б займенник використовуються замість іменників, прикметників, числівників
- В використовуються синоніми й спільнокореневі слова
- Г прийменники, частки, вигуки

3. Тема тексту — це

- А те, про що говориться в тексті
- Б те, заради чого написаний текст
- В оприлюднення певної інформації
- Г виховний зміст тексту

4. Частиною тексту, у якій розкривається зміст підтеми (мікротемі) називають

- А основною думкою
- Б мікротемою
- В темою
- Г ідеєю

5. Те головне, заради чого створюють текст, — це

- А основна думка
- Б провідний мотив
- В тези
- Г ключові слова для плану

6. Проблема тексту — це

- А те, що автор хоче повідати читачам
- Б те, що підштовхнуло автора взятися за перо
- В провідний мотив будь-якого тексту
- Г складне питання, яке не має однозначної відповіді

7. Тематичним називається речення, яке

- А містить найважливішу інформацію
- Б містить спонукальний зміст
- В читають з окличною інтонацією
- Г містить основну думку твору

8. Для зв'язку між частинами тексту якого типу мовлення використовують такі слова

Зачин	Якось, одного разу, це було, це трапилось, ось який випадок стався, пригадується мені...
Основна частина	Та ось, згодом, потім, пізніше, у той самий час, після того, тоді, наступного разу, через кілька днів, раптом, несподівано...
Кінцівка	Нарешті, ось так, так закінчилось, ось такий випадок, ось така історія...

- А роздум
- Б розповідь
- В опис
- Г оцінка

9. Прочитай текст. Визнач стильову належність і тип мовлення.

ОЗЕРО, ОВІЯНЕ ЛЕГЕНДАМИ

На Волині, поблизу міста Шацька, розташована група озер, і серед них, немовби діамант в оздобі перлів, лежить, оспіване народом і овіяне легендами, озеро Світязь. Славне воно винятковою властивістю води та глибиною. Зелені шати з лісу, лук і водяної рослинності надають озеру достоту казкової краси.

- А художній, опис
- Б розмовний, розповідь
- В публіцистичний, міркування
- Г церковний, оцінка

10. Утворіть зв'язний текст із наведених речень.

1. Життя тоді було суворе: навколо розкинулись дрімучі ліси, людину підстерігали хижі звірі, загрожували громи, блискавки, великі повені, і все таїло в собі небезпеку.
2. Тризуб як символ з'явився ще з часів трипільської культури, тобто чотири тисячі років тому, і спочатку він виконував роль оберега-символа, який захищав від усіляких бід.
3. Символічне зображення Берегині-матері, яка підняла руки, захищаючи свій дім, уселилось у тризуб; серцевиною тризуба — тулуб матері, а ліва й права частини — це руки, підняті для захисту.
4. Одним із оберегів була Берегиня — богиня захисту домашнього вогнища, родини — богиня, що символізувала материнство в древніх слов'ян.

- А 2, 1, 4, 3
- Б 1, 2, 3, 4
- В 4, 2, 1, 3
- Г 3, 4, 1, 2

11. Прочитай текст. Виконай до нього завдання.

Любов до природи, дбайливе ставлення до неї тісно пов'язані з поняттям «батьківщина». Шанувати природу неможливо без ґрунтовних знань про навколишній світ. Калина під вікном рідної оселі, тополя на околиці села, лелече гніздо на клуні, криничка на перехресті доріг, боброва гатка в тихоплинній заплаві, терпкий запах лісової конвалії — усе це овиди нашого дитинства, наш духовний світ, із яким ми вирушали чи маємо вирушати в життя. Знати, а тим паче берегти ці нетлінні критерії — наш святий і непорушний обов'язок (за В. Скуратівським).

1. Тема тексту

А йдеться про тісний зв'язок між любов'ю до батьківщини і дбайливим ставленням до природи, яке опирається на ґрунтовні знання про довкілля

Б розповідається про красу й чарівність рідної природи

В зображується нерозривний зв'язок людини й природи

Г відтворюється картина навколишнього світу

2. Основна думка тексту

А автор закликає прикрашати рідну землю

Б автор зобов'язує не тільки знати природу як духовний світ, а берегти її

В доводить, що життя на землі без природи неможливе

Г автор утверджує, що природа — наш дім

Виконай тестові завдання.

ВАРІАНТ II

1. Змістовий зв'язок між частинами тексту (реченнями, абзацами) простежується в тому, що

А в кожному наступному реченні використана попередня інформація

Б йдеться про одне й те саме місце подій

В йдеться про одних персонажів

Г йдеться про одного й того самого автора

2. Основні ознаки тексту — це

А зв'язність, завершеність, задум (основна думка), тема

Б завершеність, логічність, фактичність, суб'єктивність

В задум (або основна думка), ідея, епіграф, коментарі

Г клікбейтний заголовок, висока експертність, стильова належність

3. Тема тексту членують на

А мікротеми

Б абзаци

В провідні мотиви

Г ключові слова

4. *Заголовок тексту виражає*

- А його тему чи головну думку
- Б ідею
- В авторський задум
- Г стильову належність

5. *Пейзаж, портрет, інтер'єр — це основний зміст*

- А твору-опису
- Б твору- роздуму
- В твору-розповіді
- Г твору-оцінки

6. *Висловлювання з кількох речень, що має змістову й структурну завершеність — це*

- А словосполучення
- Б речення
- В група слів
- Г текст

7. *Скласти план означає*

- А поділити текст на абзаци
- Б зазначити послідовність розташування думки
- В вказати, як речення пов'язані між собою у тексті
- Г визначити в тексті мікротеми, чітко й стило їх сформулювати

8. *Розрізняють стилі мовлення*

- А розмовно-побутовий, офіційно-діловий, науковий, художній, церковний, публіцистичний;
- Б розмовно-побутовий, науково-діловий, науковий, художній, церковний, публіцистичний;
- В побутовий, офіційно-діловий, науковий, художній, церковний, публіцистичний;
- Г розмовно-побутовий, офіційно-діловий, розповідний, художній, церковний, публіцистичний

9. *Прочитай текст. Визнач стильову належність і тип мовлення*

Тихої погожої днини води Світязю стають такими яскраво — синіми, що навіть починають ятрити очі. Та досить змінитися погоді і зірватися шторму, як озеро стає чорним, а прибережні мілководдя забарвлюються в брудно — жовті тони від каламуті, піднятої із дна.

- А художній, розповідь
- Б розмовний, опис
- В публіцистичний, міркування
- Г церковний, оцінка

10. Утворіть зв'язний текст із наведених речень.

1. Вона ще спить собі, а струмки вже б'ють у бубни й витанцьовують на її кризі.
2. Ми прислухаємося до річки, і вона знову затріщала за верболозами: там ударила хвостом невелика щука, та ополонки не пробила.
3. Ми з Петром Шевченком проминаємо липовий шлях і опиняємося в долині, нас оточує воркування струмків; вони заклопотано поспішають собі й до ставків, і до левад, і на Ведмежу долину, де в'юниться річечка.
4. Веселі й забрьохані пішли ми в ліс.

А 3, 1, 2, 4

Б 1, 2, 3, 4

В 2, 4, 3, 1

Г 4, 1, 3, 2

11. Прочитай текст. Виконай до нього завдання.

Міцне здоров'я — запорука довгого й активного життя. Воно допомагає вчитися, працювати, долати труднощі, здійснювати мрії.

Здоров'я є цінністю не лише для кожної людини, а й для держави. Якщо кількість хворих у державі збільшується, це обмежує можливості її розвитку і потребує додаткових витрат на лікування та утримання хворих.

На відміну від матеріальних цінностей, здоров'я не можна купити за гроші. Люди отримують його від народження, а надалі повинні робити все, щоб зберігати й зміцнювати його (за І. Бех).

1. Тема тексту

- А йдеться про здоров'я людини як про цінність не лише окремої людини, а й держави
- Б розповідається про здорових людей
- В автор порушує проблему про нездорових людей
- Г автор зазначає, що велика кількість хворих людей завдає збитків державі

2. Основна думка тексту

- А у тексті прославляється здорова людина
- Б звучить заклик зберігати й зміцнювати здоров'я як цінність, отриману людиною від народження
- В порівнюється здоров'я із матеріальними цінностями
- Г засуджуються люди, які не дбають про своє здоров'я.

§ 53. АНАЛІЗ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ. ТЕКСТ

Щоб уникати помилок, треба набиратися досвіду;
щоб набиратися досвіду, треба робити помилки.

Лоуренс Пітер

1. Робота з епіграфом.

- Прочитай уважно вислів, прокоментуй. Визнач основну думку твердження.
- Пригадай прислів'я й приказки, які співзвучні з висловом Лоуренса Пітера. Порівняй їх.

2. Спиши текст, розкриваючи дужки й уставляючи пропущені букви та розділові знаки.

Поясни правопис. Відредагуй.

Книги потемнілі від часу дбайливо виш..кувані (в, у) ряди побл..скуют.. корін..цями — від підлоги й до самих найвищих полиц..! Скіл..ки тут з..брано інтелектуальної сили скільки невпокійного людс..кого розуму різних віків (з, с)пресовано (у, в) ц..х тугих томах та манускриптах, що як самі цінніш.. скарби пер..йшли до нащадків (за О. Гончаром).

- Поясни лексичне значення слів *інтелектуальний, манускрипт*.
- Добери заголовок; визнач тему й основну думку тексту.
- Досліди, які форми дієслова використано в тексті.

3. Орфографічний диктант. Запиши слова з голосу вчителя, поясни орфограми.

Переможете, боїшся, дивишся, говорячи, узявши, нездужаєш, не доїв кашу, нехтуєш, веселитимемось, милується, напишімо, залишився б, оглядаючись, скажіть, повірмо.

4. Пунктуаційний практикум. Спиши речення. Розстав пропущені розділові знаки.

Забившись у куток я насторожено пильнував як вона перекладала зошити й книжки шукаючи чогось на столі. 2. Нещодавно перебираючи папери я знайшов старе поблякле фото: молода ще жінка сидить на ґанку освітлена вечірнім сонцем. 3. Помітивши мене дівчина радісно скрикнула поправила хустку на голові й метнулася до галявини.

- Зроби синтаксичний розбір останнього речення.

5. «Ти зможеш». Прочитай текст і дай відповіді на запитання.

Помилки змушують мозок розвиватись. Головне — не припиняти працювати. Як влаштований цей процес, розповідають педагоги-науковці.

Наприклад, у людей, які бояться математики, у мозку вмикається той же центр страху, що і під час споглядання змій або павуків. У такому стані люди втрачають здатність вирішувати проблеми. Через це вони думають, що просто не мають математичних здібностей. Насправді це — міф.

Упродовж останніх років педагоги співпрацюють з дослідниками людського мозку й вивчають здатність мозку змінюватися протягом життя, тобто пристосовуватися у відповідь на новий досвід, навчання та опрацювання помилок.

Учені переконані, що люди стають успішними завдяки здатності їхнього мозку прилаштовуватися до суспільних умов. «Щоразу, коли ми чогось навчаємося, мозок змінюється та перелаштовується», — кажуть дослідники.

Є шість способів покращити свою здатність вчитися. Один із них — помилятися. «Якщо з готовністю зустрічаємо перепони та припускаємося помилок, опрацьовуємо їх, ми посилюємо нейронні зв'язки, які прискорюють і покращують наші навички», — переконані науковці (за Дж. Боулер).

- До якою типу висловлювання належить текст?
- Що для тебе було в ньому новим? Які висновки ти зробив для себе?
- Склади стислий текст-опис про емоції, які ти відчуваєш під час виконання контрольної роботи, а які — після виконання роботи над помилками.

§ 61. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З МОВЛЕННЄВОЇ ТЕМИ. СКЛАДАННЯ ФОРМАЛЬНОГО ЕСЕ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРИСЛІВНИКІВ

Дороги власної не бійся.
З метою у єдине злийся —
Хіба не ти — твоя мета?!
Василь Стус

Життя — це постійне зусилля в часі.
Цей час і простір — твоя відповідальність.
Володимир Рафєєнко

1. Робота з епіграфами. Прочитай вислови письменників.

- У якому з епіграфів йдеться про визначення особистої мети людини?
- У якому з епіграфів автор говорить про відповідальність за себе і суспільство?
- Чи погоджуєшся ти з висловленими думками? Відповідь аргументуй.

2. Прочитай текст, застосовуючи технологію маркування.

СУЧАСНИЙ СУСПІЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ
Суспільство — це сукупність людей, об'єднаних певними відносинами, зв'язками.
Суспільний устрій — реальний стан відносин у суспільстві, які сформувалися в певний історичний період і врегульовані законом.
У сучасній Україні розвивається громадянське суспільство.

ОЗНАКИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА		ДОКУМЕНТИ, У ЯКИХ ЗАКРІПЛЕНО ЗМІСТ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ Декларація про державний суверенітет України * Акт проголошення незалежності України * Конституція України
визнання людини, її прав і свобод найвищою цінністю	незалежні засоби масової інформації	
право на приватну власність	повага до прав інших людей	
високий рівень відповідальності громадян		
діяльність політичних, громадських, професійних, культурних організацій		

А. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Визнач, про що ти довідався / довідалась уперше.
- Перетвори текст у лінійний, доповнивши прислівниками.
- Установи відповідність.

	Орієнтовні теми твору	Ознаки громадянського суспільства
1	«Мої найважливіші права й обов'язки»	А повага до прав інших людей
2	«Чому інформацію треба сприймати критично?»	Б діяльність політичних, громадських, професійних, культурних організацій
3	«Як я виявляю повагу до людини»	В незалежні засоби масової інформації Г визнання людини, її прав і свобод найвищою цінністю

3. Із хмарки слів випиши десять іменників на позначення цінностей НУШ. Добери спільнокореневі прислівники. Склади й запиши речення.

Зразок. Гідність — гідно. Завжди поводься гідно.

Довідка. Гідність. Рівність. Справедливість. Толерантність. Турбота. Чесність. Довіра. Патріотизм. Етичність. Відповідальність. Верховенство права. Самореалізація. Свобода. Лідерство.

4. Прочитай уривок про героїню пригодницького детективу А. Кокотюхи «Таємниця підводного човна».

Романтичні вірші народжувалися в голові Галки. Дівчина з кумедними кісками давно потай від усіх намагалася римувати рядки. Спочатку, коли склалося вперше, вона злякалася сама себе, заховала списаний аркуш під подушку, аби не побачив ніхто, а на ранок узагалі все порвала й спалила. Бо не вважала, що зараз час для поезії.

Галка жила в невеличкому місті на Полтавщині. Тамтешні її ровесники вважали поетів, художників та інших, хто намагається щось створити, трошки дивними. Єдині, кого ще якимось поважали й на кого хотіли рівнятися її однолітки, — співаки та співачки, котрих показували по телевізору.

Галка теж часом дивилася телевізор, бо прилад цей придуманий для того, аби його вмикали і вимикали. Але ніяк не хотіла зрозуміти, чому там каналів багато, а показують всюди одних і тих самих співаків. Може, дівчина з кісками також на когось рівнялася б. Проте з тих, кого пропонував телевізор, не подобався ніхто. Про це, до речі, теж краще мовчати: якимось вирвалася в Галки різка оцінка чергового кумира однолітків, то на неї три дні тюкали, поки не забулося. Тож надалі про свої захоплення дівчина воліла помовкувати. Складання віршів це теж стосувалося.

А. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Виконай тестові завдання.

1. Галка знищила свої вірші, бо

- А боялася, що її вважатимуть дивачкою
- Б боялася нещадної критики й насмішок однолітків
- В не встигла їх дописати
- Г вважала, що зараз не час для поезії

2. Галка часом дивилась телевізор, бо

- А вважала, що це цікаво й корисно
- Б хотіла бути такою, як усі
- В цей прилад створений, щоб його вмикати й вимикати
- Г хотіла знайти кумира для наслідування

3. Галку дивувало те, що

- А одноліткам подобаються тільки телевізійні співаки й співачки
- Б каналів багато, а показують одних і тих самих виконавців
- В однолітки цькували її за те, що вона розкритикувала їхнього чергового кумира
- Г їй не подобався ніхто з телевізійних зірок

Б. ОБГОВОРЮЙМО

- Чи вважаєш ти героїню сміливою? Чому?
- Як би ти поведився/поводилася на її місці?
- У чому секрет Галки: чому їй вдавалося мати свою думку і мислити самостійно?
- Чи вважаєш ти поведінку однолітків Галки цькуванням? Чому?
- Які цінності варто формувати оточенню Галки?
- Що ти порадиш / побажаєш героїні?

5. «Ти зможеш». Напиши формальне есе із використанням прислівників на одну з таких тем:

- а) «Мої найважливіші права й обов'язки»;
- б) «Як я виявляю повагу до людини»;
- в) «Чому інформацію треба сприймати критично?»;
- г) «Звідки я черпаю знання про себе?»;
- ґ) «Мої сильні та слабкі сторони»;
- д) «Коли мій голос (слово) має значення».

В есе використай не менше десяти прислівників. Для увиразнення думок скористайся матеріалами вивчених раніше параграфів.

§ 62. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З ТЕМИ «ПРИСЛІВНИК»

Глибокi вдихи i видихи
значно знижують тривожнiсть
пiд час тестувань.

Елiзабет Коукс

Варiант I

- Ознаки прислiвника названо у рядку*
 - пов'язує частини складного речення
 - служить для зв'язку слiв у реченнi
 - називає ознаку дiї, iншої ознаки, зрiдка — ознаку предмета
 - змiнюється за особами
- Найбiльше прислiвникiв у реченнi*
 - Хай нап'ються донесочу ниви (*Л. Костенко*).
 - На свiтi той наймудрiший, хто найдужче любить життя (*В. Симоненко*).
 - Бiля метро щоранку зупиняється дитячий вiзок (*В. Стус*).
 - Деся далеко цвiтуть мандарини i задумливо хвилi шумлять (*В. Сосюра*).
- Неправильно поставлено наголосу у варiантi*
 - по-українськи, обабiч
 - завiдна, насамперед
 - разом, цiлком
 - позаторiк, щороку
- Неправильно утворено ступенi порiвняння прислiвникiв у рядку*
 - зрозумiти тяще, осягнути легкiше
 - стало свiтлiше, вiтай найщирiше
 - сядь ближче, працiю щонайретельнiше
 - сформулюй чiткiше, говори тихiше
- Установи вiдповiднiсть.*

A уголос, зверху, узимку	1 прислiвники утворено вiд прикметникiв
B поодиначi, уперше, удруге	2 прислiвники утворено вiд iнших прислiвникiв
B модно, розкiшно, елегантно	3 прислiвники утворено вiд числiвникiв з прийменниками
Г задовго, вiдтепер, вiдтодi	4 прислiвники утворено вiд iменникiв з прийменниками

6. НЕ всі прислівники пишемо з дефісом у рядку

- А пліч(о)пліч, (поволі)помалу, (рано)вранці
- Б (по)перше, (по)латині, (на)гора
- В (ледве)ледве, десь(не)десь, (вряди)годи
- Г (по)іспанськи, (по)третє, (по)волі

7. Усі слова пишемо разом у рядку

- А (на)осліп, (на)вздогін, (на)око
- Б (без)вісти, (без)думно, (без)угаву
- В (в)осени, (з)ліва, (з)горя
- Г (з)рештою, (в)нічию, (за)панібрата

8. Усі слова пишемо окремо у рядку

- А рік(у)рік, день(у)день, (у)день
- Б (без)кінця, (все)одно, (все)таки
- В (по)правді, (по)тиху, (по)суті
- Г (без)ліку, (в)ногу, (за)кордоном

9. Установи відповідність.

А (на)самоті, (до)сьогодні, (до)пуття	1	прислівники пишемо разом
Б хоч(не)хоч, (врешті)решт,
(сюди)туди	2	прислівникові сполуки пишемо окремо
В (до)віку, (на)вхрест, (на)впіл	3	прислівники пишемо з дефісом

10. Усі прислівники пишемо з **-нн-** у рядку

- А поїме..о, стара..о, слухня..о
- Б гума..о, бажа..о, докорі..о
- В стрима..о, майстер..о, зра..я
- Г істи..о, навма..я, воста..є

11. Усі прислівники пишемо з **не** разом у рядку

- А танцював (не)зграбно; говорив (не)спинно
- Б живу (не)далеко; звучить (не)голосно, а тихо
- В (не)треба повторювати; галасувати (не)вгамовно
- Г давно (не)спекотно; любити (не)зрадливо

12. Установи відповідність.

А прекрасніш..,
могутніш.., вільніш..	1	прислівники закінчуються на и
Б сонячн.., вітрян..,
шален..	2	прислівники закінчуються на і
В удвіч.., заоч.., уноч..	3	прислівники закінчуються на е
Г навпак.., заввишк..,
по-французьк..	4	прислівники закінчуються на о

Варіант II

1. Ознаку прислівника названо в рядку

- А не має лексичного значення
- Б не має закінчення
- В не є членом речення
- Г змінюється за відмінками

2. Найбільше прислівників у реченні

- А Удвох вони будуть ходити полянами (С. Процюк).
- Б Влітку вирви на цьому полі обростуть по краю шавлією (К. Калитко).
- В Критикувати легко — розуміти важко (С. Панчук).
- Г Люди хотіли голіруч землю взяти (М. Коцюбинський).

3. Неправильно поставлено наголоси в рядку

- А віч-на-віч, де-небу́дь
- Б завви́шки, завчасу́
- В на́взнак, дотла́
- Г анічичі́рк, анітелень

4. Неправильно утворено ступені порівняння прислівників у рядку

- А працювали найдовше, намалювали красивіше
- Б прийшли раніше, стало більш темніше
- В копай глибше, пиши старанніше
- Г виконали якнайшвидше, говори голосніше

5. Установи відповідність.

А	влітку, взимку, зранку	1	прислівники утворено від дієслів
Б	пошепки, мовчки, нехотя	2	прислівники утворено від прикметників
В	солодко, весело, швидко	3	прислівники утворено від числівників з прийменниками
Г	по-перше, по-друге, утричі	4	прислівники утворено від іменників з прийменниками

6. НЕ всі прислівники пишемо з дефісом у рядку

- А (рано)пораненьку, (по)свуєму, (по)молодецьки
- Б (сяк)так (по)нашому, (з)середини
- В (часто)густо, (будь)куди, (довго)предовго
- Г (по)сусндськи, будь(що)будь, як(небудь)

7. Усі слова пишемо разом у рядку

- А (на)перекіс, (на)вздогін, (на)льоту
- Б (за)кордон, (без)перестанку, (на)останку
- В (з)рідка, (у)перед, (з)гарячу
- Г (на)щастя, (на)рівні, (на)четверо

8. Усі слова пишемо окремо в рядку

- А раз(у)раз, (з)року(в)рік, (в)досвіта
- Б (уві)сні, (на)добраніч, (до)побачення
- В (на)приклад, (на)диво, (під)силу
- Г (на)силу, (до)вподоби, (до)останку

9. Установи відповідність.

А	(по)ночі, (на)споді,
(на)прочуд	1	прислівники пишемо
разом
Б	(по)перше, (тихо)тихо,
тет(а)тет	2	прислівникові сполуки
пишемо окремо
В	(з)дня(на)день,
(на)відмінно, (по)двоє	3	прислівники пишемо
з дефісом

10. Усі прислівники пишемо з **-нн-** у рядку

- А бездога..о, щоде..о, сніж..о
- Б безапеляцій..о, безпеч..о, безсором..о
- В спросо..я, емоцій..о, претензій..о
- Г буде..о, безсо..о, безупи..о

11. Усі прислівники пишемо з **НЕ** разом у рядку

- А зробив (не)звично; прийшов (не)сподівано
- Б здивував (не)абияк; на серці (не)сумно, а радісно
- В (не)можна спізнюватися; так (не)вагомо
- Г (не)змірно красиво; сказав (не)хотя

12. Установи відповідність.

А	гар'яч.., дужч..,
сміливіш..	1	прислівники закінчуються на и
Б	розумн.., привітн.., приємн..	2	прислівники закінчуються на і
В	назирц.., наодинц.., уранц..	3	прислівники закінчуються на е
Г	залюбк.., завширшк..,
наввипередк..	4	прислівники закінчуються на о .

§ 63. АНАЛІЗ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ТЕМИ «ПРИСЛІВНИК»

Україна починається з тебе.

В'ячеслав Чорновіл

Не питай, що твоя Батьківщина може зробити для тебе, –
спитай, що ти можеш зробити для своєї Батьківщини.

Джон Кеннеді

1. Робота з епіграфами.

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Як ти розумієш вислів В'ячеслава Чорновола?
- Яку ідею виражено в другому епіграфі — вислові Джона Кеннеді?
- Яка думка є спільною для двох епіграфів?
- Чи згоден / згодна ти із авторами епіграфів? Чи відомо тобі, хто ці люди і чому їхні імена пам'ятає людство? Дізнайся, якщо ні.

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

Розглянь світлини і дай відповіді на запитання:

- Чому важливо брати участь у суспільному житті?
- Як це можуть робити діти й підлітки?

2. Робота в парах.

А. Відновіть текст, уставивши потрібні прислівники з довідки.

1. Готуйся до виступу ... — не відкладай на 2. ... продумай план промови, занотуй основні думки. 3. Кілька разів прочитай текст 4. Скороти або доповни, якщо 5. Висловлюй думку ..., ..., 6. Говори ... і ..., ... і

Довідка. Обов'язково, просто, чітко, яскраво, потрібно, захопливо, зрозуміло, задалегідь, потім, уголос, точно, логічно.

Б. Розкажіть однокласнику / однокласниці про свій досвід участі в екологічних чи волонтерських акціях (5–7 речень). У розповіді використайте прислівники.

3. Мовленнєвий практикум. Вибери з дужок правильний варіант слововживання прислівників.

(З тих пір / відтоді) ми з ним товаришуємо. 2. (З цих пір / відтепер) ти відвідуватимеш нас щодня. 3. (До цих пір / досі) не збагну, як тобі це вдалося. 4. (З яких пір / відколи) ти про це довідався. 5. (За всією імовірністю / імовірно), він прийде вчасно. 6. Ти був неуважним, а (відтак / отже) не все зрозумів. 7. (Із задоволенням / залюбки) допоможу вам.

Запам'ятай!

Відтак — прислівник, що означає «після чого-небудь; потім, далі». Наприклад: *Спершу ти зроби, а вже відтак — я.*

4. Орфографічний практикум.

А. Спиши, знявши дужки. Підкресли прислівники.

1. Рюкзак (на)половину повний. Він побіг (на)половину поля суперника.
2. Ми (на)решті завершили роботу. (На)решті дітей були зелені кепки.
3. (У)двох ми помандруємо світом. (У)двох вікнах світилося.
4. (У)край складно переконати когось. (У)край лелечий повернувся навесні.
5. Ми йшли (по)справжньому тротуару. Ми все робили (по)справжньому.
6. (У)чотирьох гратися веселіше. (У)чотирьох віршах ужито епітети.

Б. Спиши, знявши дужки. Поясни правопис прислівників. Із виділеними прислівниками склади й запиши речення.

(Де)небудь, (по)сусідськи, хтозна(як), (будь)куди, (звідки)небудь, (по)нашому, будь(що)будь, хоч(не)хоч, (по)моєму, часто(густо), (по)братерськи, (по)перше, (у)стократ, (на)сьогодні, (на)завтра, (на)вік, (без)вісти, (на)вздогін, (на)осліп, (по)іншому, (на)завжди, (на)вічно, (по)четверте, (по)людськи, (по)материнськи, тишком(нишком), (по)козацьки, (казна)коли, пліч(о)пліч, як(не)як, (по)друге, (у)двічі, (в)низу, (з)далеку, (у)горі, (на)двоє, (у)друге, (по)двоє, (по)третє, (у)тричі, (на)троє, (у)третє, (по)троє.

В. Спиши, вставивши -нн- або -н-. Поясни правопис прислівників.

Безупи..о, бездога..о, стара..о, натхне..о, нешабло..о, повіль..о, сприт..о, незграб..о, віль..о, незалеж..о, духмя..о, полум'я..о, ошат..о, безтям..о, незрівня..о, невблага..о, перспектив..о, вигід..о, щоде..о, спокій..о, нездійсне..о, незбагнен..о, нескінче..о, тума..о, страше..о, філігра..о, благо-слове..о, сезо..о, змі..о, істи..о.

5. «Ти зможеш!». Виконай завдання на вибір.

1. Дослідження-міркування.

А. Досліди, у якому рядку прислівники з **не** пишуться разом. Запиши, знявши риски.

1. Не/спроста, не/нароком не/вдовзі, не/забавом, не/втямки, не/переливки.
2. Не/до/вподоби, не/до/снаги, не/до/смаку, не/до/ладу, не/до/речі.

Б. Досліди, у якому рядку прислівник з **не** пишеться окремо. Запиши, знявши риски.

1. (Не)легко, кажуть, жити на дві хати (*Л. Костенко*).
2. А ще (не)легше – жити на дві душі (*Л. Костенко*).
3. Ще (не)давно куц горобини зеленів різьбленим листям (*Є. Гуцало*).
4. Неначе справді хтось кричав, і (не)давно, а зараз (*Є. Гуцало*).

2. Творче завдання. Стисло запиши міркування на одну з тем, використовуючи прислівники:

- а) «Ми самостійно обираємо свій шлях у тому, що називається історією» (*В. Рафєєнко*);
- б) «Щоб дива траплялися з вам, іноді для когось їх маєте робити ви» (*С. Панчук*);
- в) «Неможливо вчинити зле і почуватися добре» (*Ш. Кові*).

§ 92. КОНТРОЛЬНА РОБОТА з ТЕМИ «СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ ТА ВИГУК»

I ВАРІАНТ

1. Слова у *результаті, з-під, у відношенні до* належать до

- А прийменників
- Б часток
- В сполучників
- Г вигуків

2. *Правильне твердження в рядку*

- А за будовою прийменники поділяються на прості, складні й складені
- Б прийменник зв'язує однорідні члени речення та частини складного речення
- В прийменник виражає спонукання до дії, але не називає її
- Г прийменники не виражають часові відношення із відмінковими формами іменників, займенників.

3. *Вигук є в реченні рядка*

- А О, спасибі, зараз поставлю у глечик.
- Б Хай, сину, трохи протягне, хай підсохне.
- В І раптом лунає погрозливий рик старого лиса.
- Г Сухе повітря — хоч би ворухнулося, хоч би повіяв вітерець.

4. *Сполучники сурядності є в реченнях усіх рядків, окрім*

- А Мова— це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще.
- Б Найбільше і найдорожче добро в кожного народу — це його мова.
- В Говорять, що матері сльози гарячі, тверді.
- Г Духовна культура народу — це комплекс найрізноманітніших життєвих вірувань, і обрядів, які сформувалися в ході історичного розвитку.

5. *Часові відношення виражає прийменник у реченні рядка*

- А За лугом на горах почався грабовий ліс.
- Б По діброві вітер виє, гуляє по полю
- В Джериха наварила на вечерю кулішу.
- Г Десь о четвертій годині дня викликали Дороша.

6. *Сполучники сурядності в рядку*

- А а, хоч, та, щоб
- Б та, ні...ні, ані...ані, тому що
- В ані...ані, а, зате, або
- Г якби, та, проте, однак

7. Звуконаслідувальні слова є в реченні

- А За дверима почулося жалісне нявкотіння.
- Б Кдобрий вечір, дівчино, куди йдеш?
- В А я у гай ходила по квітку ось яку, а там дерева люлі і все отак зозулі: ку-ку!
- Г Ох ти, козаче, козаче, а де ж твої воронії коні?
- Ґ Ой, та й гарно ж тут як!

8. Установи відповідність між виділеним словом у реченні і розрядом прислівників.

Службові частини мови

Приклади

1 сполучники	А там, той, так, тоді
2 прийменники	Б через, біля, до, з-над
3 частки	В чи, наче, але, бо
4 вигуки	Г геть, ха-ха, цить, вау
	Ґ ось, нехай, ні, би

9. Установіть відповідність між виділеним словом у реченні і частиною мови.

Частини мови

Приклади

1 Частка	А Край села — мальовничий ставок.
2 Сполучник	Б Та книга найцікавіша
3 Прийменник	В Ти та я — найкращі друзі.
4 Іменник	Г Україна — чарівний край .
	Ґ Та я вже не ображаюсь на тебе.

10. Випиши із тексту прийменники

У центрі Києва, неподалік Дніпра й колишнього Хрещатого яру, на узвишші, де в сиву давнину, як припускають, було розташоване великокнязівське дворище, височіє Софіївський собор — головна церковна і громадська споруда Київської Русі. Перший камінь Софії було закладено ще 1037 року від Різдва Христового, у період розквіту Київської Русі, за часів князювання Ярослава Мудрого.

11. Із поданими словами склади і запиши словосполучення.

Навколо (прийм.) _____ — навколо (присл.) _____

Та (частка) _____ — та (займ.) _____

12. Побудуй та запиши речення зі словами проте, навколо, край, які б належали до різних частин мови.

II ВАРІАНТ

1. Слова *би(б), хай, нехай* належать до

- А прийменників
- Б часток
- В сполучників
- Г вигуків

2. Вигук є в реченні рядка

- А Гей, удармо в струни, браття, у золотії.
- Б Не доля вирішує — людина творить свою долю
- В Ось тонка павутинка полетіла над стежкою, кволе біленьке волоконце, яке, мабуть, посіклося з кіс бабусі-осені.
- Г І пасічники вже готують свої вулики до зимівлі.

3. Сполучники підрядності є в усіх реченнях рядків, окрім

- А Пішла вночі до ворожки, щоб поворожити.
- Б Поблизу виноградної лози був посіяний квасець, і він світився латочкою ясної та ніжної зелені.
- В Літо було дощове, так що травиросло багато.
- Г Грім буркотів добродушно, озивався з таким запалом, що мимоволі яблуні й груші в садку зіщулювались.

4. Часові відношення виражає прийменник у реченні рядка

- А Від радості у нього світилися очі.
- Б Після тривалих клопотів і тривоги хлібороб приступав до найвідповідальнішого — збирання врожаю.
- В Катерина береться розпалювати вогонь під плитою.
- Г Тече вода в синє море, та не витікає.

5. Усі прийменники треба писати з дефісом

- А по/між, із/за, на/зустріч, по/близу
- Б з/за, з/заду, в/супереч, на/в/круги
- В по/серед, на/чолі, на/перед, за/для
- Г з/поза, з/під, з/поміж, з/по/серед

6. Усі вигуки є в рядку

- А хоч, матінко моя! нене! ой!
- Б цить! ей! щоб, ні..ні
- В ой! проте; ого! дякую!
- Г ух, вибачте, алло, годі

7. Тільки частки записано в рядку

- А навіть, нехай, немов, попід
- Б майже, не, невже, лише
- В посеред, а, хай, ні
- Г атож, або, невже, щоб

8. Установи відповідність

Усі слова з часткою
слід писати

Приклади

1 разом	А казна/хто, будь/як, що/небудь
2 окремо	Б хтозна/скільки, не/навидіти, будь/з/чим
3 з дефісом	В ні/хто, ані/трохи, не/робство
	Г бозна/з/чого, не/моя, написав/би

9. Установіть відповідність між виділеними слова і частинами мови.

Частини мови

Приклади

1 Прийменник	А Дзвенять гаї, мов арфи, а день біжить, сміється
2 Сполучник	Б Нехай добра рука зерно у добру землю сіє.
3 Частка	В Ох, яка буря знялася на морі.
4 Вигук	Г Стрункі сосни велично впираються вершинами в небо.

10. Впиши із тексту сполучники.

Грім озивався повсюди, і в його погрозах відчувалась могутня сила, яка шукає виходу. Грім то буркотів, а то враз озивався з таким запалом, що мимоволі яблуні й груші в садку зіщулювались, і по картоплі, піднімаючи її цвіт, перебігав переляк. Лопотіли краплі дощу, стріляючи по листках, розсівачись на водяну потеруху, і так добре було вдихати озонну свіжість грози, що в голові і грудях виникав холодок, і думки були наелектризовані, від них, могли б появлятися розряди, що кусають, мов кропива-жалива.

11. Із поданими словами склади і запиши словосполучення.

Навколо (прийм.) _____ — навколо (присл.) _____

Та (частка) _____ — та (займ.) _____

12. Побудуй і запиши речення зі словами **шляхом, близько, протягом**, які б належали до різних частин мови.

§ 93. АНАЛІЗ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Не будь ні марнотратником,
ні скнарою: лише в почутті міри
справжнє благо.
Вільям Шекспір

1. Прочитай епіграф.

А. ОБГОВОРЮЙМО

- Чи погоджуєшся ти із твердженням автора?
- Яку основну думку висловлено в епіграфі?
- Як ти використовуєш час?

Б. ВИКОНУЙМО ЗАВДАННЯ

- Запиши епіграф у зошит.
- Яку функцію виконують службові частини мови в реченнях?

2. Мовленнєвий практикум. Говори правильно! Прочитай і опрацюй текст.

МАРНОТРАТСТВО

Марнотратство — нерозумне, даремне витрачання грошей, майна. Нерозумне використання. Так тлумачить це слово *Великий тлумачний словник*.

Марнувати, марнотратний, марнотрат, марнотратство — спільнокореневі слова. Отже, марнотратство — це трата, витрата. Витрата необдумана. Іншими словами — безрозсудна.

Якщо вдуматися в слово, то стає зрозуміло, що марнотратство — це слово, якимось чином пов'язане з дієсловами «марнувати» або «витрачати». Це надмірна витрата чого-небудь.

- Як ти ставишся до марнотратних людей? Розкажи своїм однокласникам / однокласницям, у розповіді використай службові частини мови, вигуки.

3. Орфографічний практикум. Запиши речення, прибравши скісну риску. Поясни написання.

1. Із/за гори, з/за крутої війська виступає, по/переду Морозенко сивим конем грає (*нар. тв.*). 2. Квіти використовували не/тільки з практичною метою, але/й за/для краси, до якої здавна були не/байдужими в Україні (*Г. Лозко*). 3. Хто не/жив по/серед бурі, той ціни не/знає силі (*Леся Українка*). 4. Як/би я тепер хотіла у мале човенце сісти і далеко на схід сонця золотим шляхом поплисти (*Леся Українка*). 5. Хлопчик, зачарований Десною, виріс, що/б усіх нас чарувать (*П. Дорошенко*). 6. Двірники кололи на асфальті лід, дрібні крижинки вилітали з/під ломів (*Є. Гуцало*). 7. По/під гору дівча, по/під гору дівча ішло, мак червоний, мак червоний в село несло (*В. Діденко*). 8. Не/було того дня, що/б хто/небудь не/жалівся на Федька (*В. Винниченко*). 9. Хай кожен в цім світі спасеться, хай світить з/за темних круч довкола кожного серця віри твоєї обруч (*І. Малкович*).

- Визнач частини мови в останньому реченні.

4. Гра «Я — редактор / редакторка. Запиши речення правильно.

1. Туристи знову відклали свій похід із-за негоди. 2. Завдяки бурі завалено багато дерев міського парку. 3. Під час міроприємства було виключено світло. 4. Повідомлення принесли не по адресу. 5. Він говорить не тільки по англійськи, а й по німецьки й по французьки.

5. Творча хвилинка. Склади й запиши речення, у яких подані слова виступали б то як прийменники, то як прислівники чи іменники.

Край, близько, збоку, коло.

6. Ти зможеш. Виконай завдання на вибір.

1. Запиши речення правильно. Визнач частини мови в першому реченні.

Всі школярі відповіли, що марнотраство — це погано. Це приклад крайньої степені марнотратства. На подібне марнотратство неможна не звернути увагу. Про марнотратство ми зараз говорити небудемо, повременимо.

2. Склади словниковий диктант (15–20 слів) на тему «Написання прийменників, часток, вигуків із дефісом».

3. Напиши вільне есе на тему «Наслідки марнотратства»

§ 103. КОНТРОЛЬНА РОБОТА З ТЕМИ «СПІЛКУВАННЯ»

1. Прочитай інформацію. Виконай завдання.

КОГО ВВАЖАЮТЬ РОЗУМНИМ?

(1) Кожен з вас знає, що таке розум, і може вирізнити з-поміж співрозмовників найрозумнішого відрізнити тямущого від менш кмітливого, тобто розташувати людей на так званій «інтелектуальній драбині».

(2) Здебільшого шляхом спостережень, досвіду визначають, що розумний той, хто правильно поводить себе, знаходить раціональне рішення, дає найточніші оцінки. Розум — це здатність людини мислити й регулювати свої стосунки з оточенням і дійсністю передбачаючи можливий перебіг подій.

(3) Протягом багатьох років науковці шукають спосіб, як точно - у кількісних одиницях — виміряти інтелект.

(4) Західні вчені з цією метою розробили спеціальні тести. Вони визначають здатність людини здійснювати відбір. А він буває різний: правильний — за істотними, основними ознаками, і неправильний — за другорядними, несуттєвими.

(5) Отже, відбір — це критерій інтелектуального рівня людини. Проте він не тотожний процесу мислення, а є лише стартовим майданчиком. Адже відібране треба всебічно розглянути й проаналізувати.

(6) Вчитися думати не тільки можна, а й треба. «Намагайтеся дати розумові якомога більше поживи», — учив класик літератури. Про те саме йдеться у прислів'ях і приказках: За одного вченого дають десять невчених; Знаючий, видючий і на все тямущий; Розум — не дар природи, а результат досвіду; Тільки після наполегливої праці з'являється талант; У невмілого руки не болять; Мудрість народжена працею.

(7) Найбільш загальніша порада звучить так: «Хочеш бути розумним — навчись розумно запитувати, уважно слухати, спокійно відповідати і мовчати, коли більше нічого сказати. Пам'ятай, що розум визначається єдністю знань і дій» (За В. Пекалісом).

1. Інформація містить усі названі ознаки тексту. Вибери всі правильні відповіді.

А Група речень поєднані між собою за змістом.

Б Речення виражають основну думку.

В Речення пов'язані між собою граматично.

Г Простежується логічний зв'язок між частинами тексту.

Ґ Нова інформація для розкриття теми представлена мікротемою, абзацом.

Д Кожен абзац відповідає ознакам усіх стилів мовлення.

2. У якому абзаці міститься відповідь на запитання: Кого ж вважають розумним? Як вимірюють розум?

А 1, 3

Б 2, 5

В 3, 7

Г 4, 5

Ґ 5, 1

Д 6, 7

Е 7, 5

3. У якому абзаці міститься відповідь на запитання: «Чи можна навчитися думати і як це зробити?»
- А 1, 4
 - Б 2, 5
 - В 5, 6
 - Г 6, 7
 - Ґ 3, 6
4. У якому абзаці інформації називаються етикетні норми спілкування?
- А 4
 - Б 2
 - В 6
 - Г 7
 - Ґ 3
5. Слова — синоніми є в абзацах тексту?
- А 1, 2
 - Б 3, 5
 - В 4, 6
 - Г 6, 7
 - Ґ 3, 6
6. У реченнях яких абзаців представлена пряма мова й слова автора?
- А 1, 2
 - Б 3, 5
 - В 4, 6
 - Г 6, 7
 - Ґ 3, 6
7. У реченнях яких абзаців допущено пунктуаційні помилки?
- А 1, 2
 - Б 3, 5
 - В 4, 6
 - Г 6, 7
 - Ґ 3, 6
8. Які засоби прикрашання мовлення використані автором тексту?
- А фразеологізми
 - Б інтонаційний малюнок
 - В прислів'я й приказки
 - Г конкретність викладу
 - Ґ простота викладу
9. У якому абзаці допущена граматична помилка?
- А 4
 - Б 2
 - В 6
 - Г 7
 - Ґ 3

10. У якому абзаці допущена лексична помилка?

- А 4
- Б 2
- В 6
- Г 7
- Ґ 3

11. Визнач тип мовлення запропонованого для аналізу тексту.

- А розповідь
- Б опис
- В оцінка
- Г роздум

12. Визнач стильову належність тексту.

- А розмовно-побутовий
- Б науковий
- В художній
- Г публіцистичний
- Ґ офіційно-діловий

2. Прочитай речення й виконай завдання.

1. Отже, використовуйте уяву, цей дар природи, для досягнення успіху, для зміни світу на краще, для позитивного вигляду на життя.

2. Уява оперує образами, і саме цей дар людини не використовують, а ті, які навчилися це робити, сприймають світ творчо.

3. Людський мозок утворюють дві півкулі, кожна з цих половин має свої функції.

4. Ліва півкуля відповідає за логіку й мову (думає), а права пов'язана з інтуїцією та творчою уявою.

5. Саме уява є джерелом нескінченного потоку ідей та образів, що потім розвиваються.

1. Первісний текст буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку.

- А 3, 4, 2, 5, 1
- Б 2, 5, 1, 3, 4
- В 1, 2, 3, 5, 4
- Г 4, 1, 5, 3, 2

2. У якому реченні допущено лексичну помилку?

- А 1
- Б 2
- В 3
- Г 4
- Ґ 5

3. У якому реченні допущено орфографічну помилку?

- А 1
- Б 2
- В 3
- Г 4
- Ґ 5

§ 104. АНАЛІЗ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З ТЕМИ «СПІЛКУВАННЯ»

1. Прочитайте речення й виконайте завдання.

1. Так і залишився він у пам'яті — сивий, зосереджений, як господар усього, що народжувала й народжуватиме земля.

2. Скільки яблуневих і сливових дерев було висаджено на землі руками Довженка!

3. Він ішов неквапливою ходою, зупинявся наче прислухаючись до лісового шарудіння і співу птаства, потім прямував далі й знову зупинявся, і очі в ці хвилини виблискували якоюсь глибокою джерельною чистотою.

4. Пізньої осені, коли золотисте листя дружно летіло на лісові просіки і ще тепле сонце премущувало сяяти все навколо, на цих лісових просіках з неприкритою головою походжав Олександр Петрович (за А. Сафронівим).

1. *Первісний текст буде відновлено, якщо речення розташувати в послідовності, запропонованій у рядку.*

А 2, 4, 3, 1

Б 1, 2, 3, 4

В 4, 1, 2, 3

Г 3, 4, 2, 1

2. *Познач речення, у якому допущено пунктуаційну помилку.*

А перше

Б друге

В третє

Г четверте

3. *Познач речення, у якому допущено пунктуаційну помилку.*

А перше

Б друге

В третє

Г четверте

4. *Елементи опису зовнішності людини представлено у всіх реченнях,*

ОКРІМ:

А перше

Б друге

В третє

Г четверте

5. *Познач речення, у якому вказано пору року, коли відбувається дія:*

А перше

Б друге

В третє

Г четверте

6. *Познач речення, у якому вжито різні граматичні форми одного дієслова.*

А перше

Б друге

В третє

Г четверте

7. Випиши з тексту форми дієслова:

Неозначена форма _____;

Особові дієслова _____;

Дієприкметники _____;

Дієприслівники _____;

Безособові дієслова _____,

8. Визнач стильову належність тексту:

А художній

Б публіцистичний

В офіційно-діловий

Г розмовно-побутовий

9. Вибери світлинку, яка найбільш точно відображає тему тексту.

2. Послухай декламацію вірша однокласниками / однокласницями. Які слова тобі запам'яталися? Чому? З якою метою автор вдається до повторення слів і словосполучень? Перепиши вірш, розкриваючи дужки, знімаючи ризик. Поясни написання.

Скажу вам, дочки (і, й) сини,
(В, у)сього с(е, и)бе (с, з)кажу (у, в) цій розмові:
Не/ма (у, в) житті на/пів/ціни,
Не/ма (у, в) житті на/пів/любіві.
Можна знайти (у, в) природі пів/тони,
Можна життя (с, з)пини на на пів/слові,

Але не/ма (у, в) житті на/пів/ціни,
Але не/ма (у, в) житті на/пів/любіві.
Ні/що даремно не/мина.
На/пів/сльози ні/хто по/вік не/зронить.
За (у, в)се (у, в) житті — ціна (с, з)повна.
За кожну мить. За кожен подих!

А. Демиденко

3. Напиши есе на тему «Вони прославили Україну на весь світ». Використай у тесті всі частини мови.

СЕМЕНОГ Олена Миколаївна
КАЛИНИЧ Олеся Василівна
ДЯТЛЕНКО Тетяна Іванівна
БІЛЯСНИК Михайло Дмитрович
ГАПОН Леся Олексіївна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Підручник для 7 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Головний редактор *Іван Білах*

Комп'ютерне верстання *Марія Жук*

ВІДПОВІДІ

- § 18. **Варіант I.** 1А; 2В; 3В; 4А; 5Б; 6В; 7Б; 8Г; 9Б; 10А; 11Б; 12 — 1Б; 2Г; 3Д; 4В.
Варіант II. 1А; 2В; 3В; 4А; 5Б; 6В; 7Б; 8Г; 9Б; 10А; 11Б; 12 — 1Б; 2Г; 3Д; 4В.
- § 27. **Кросворд.** *За вертикаллю.* 1. Текстова. 3. Висновок. 5. Символьна. 6. Графічна.
7. Дія. 8. Вінер. 9. Аргумент. 10. Фейк. 11. Цитата. 12. Інфінітив.
За горизонталлю. 2. Факт. 4. Есе.
- § 28. 1Б; 2А; 3Б; 4А; 5А; 6В; 7А; 8В; 9Б; 10 — 1А, 2А, 3В, 4Б; 11 — 1Д, 2Г, 3Г, 4Б, 5А;
12 — 1Г, 2А, 3Д, 4Б, 5Г.
- § 35. **I варіант.** 1В; 2А; 3В; 4Г; 5А; 6Г; 7Б; 8В; 9А.
II варіант. 1Г; 2А; 3Б; 4В; 5Б; 6А; 7Б; 8Г; 9В
- § 42. **Завд. 1. Ребус:** Єдина справжня помилка — не виправляти своїх помилок.
(завд. 6-3). **Тести:** 1В, 2В, 3В, 4Б, 5В.
- § 52. **Варіант I:** 1В; 2Г; 3А; 4Б; 5А; 6Г; 7Б; 8Б; 9А; 10А; 11 — 1А; 2Б.
Варіант II: 1А; 2А; 3А; 4А; 5А; 6Г; 7Г; 8А; 9А; 10А; 11 — 1А; 2Б.
- § 61. **Завд. 2-А. Тести:** 1Г, 2В, 3А.
Завд. 4-А. Тести: 1Г, 2В, 3В
- § 62. **Варіант I.** 1В. 2Г. 3В. 4А. 5 — А4, Б3, В1, Г2. 4А. 6Г. 7Г. 8Г. 9 — А2, Б3, В1. 10Г.
11А. 12 — А3, Б4, В2, Г1.
Варіант II. 1Б. 2В. 3А. 4Б. 5 — А4, Б1, В2, Г3. 6Б. 7В. 8Б. 9 — А1, Б3, В2. 10Г.
11А. 12 — А3, Б4, В2, Г1.
- § 92. **I варіант:** 1А; 2А; 3А; 4В; 5Г; 6В; 7В; 8 — 1В, 2Б, 3Г, 4Г; 9 — 1Г, 2В, 3А, 4Г.
II варіант: 1Б; 2А; 3Б; 4Б; 5Г; 6Г; 7Б; 8 — 1В, 2Г, 3А; 9 — 1Г, 2А, 3Б, 4В.
- § 103. **1** — А, Б, В, Г, Г; 2Г; 3Г; 4Г; 5А; 6Г; 7А; 8В; 9Г; 10Г; 11Г; 12Г; **2** — 1А; 2А; 3Г.
- § 104. 1А; 2В; 3Г; 4Б; 5Г; 6А; 8А.